

Republika e Maqedonisë së Veriut

**Ministria e
Vetëqeverisjes Lokale**

PROGRAMI

PËR ZHVILLIM TË QËNDRUESHËM LOKAL DHE DECENTRALIZIM

2021-2026

PROGRAMI

PËR ZHVILLIM TË
QËNDRUESHËM LOKAL
DHE DECENTRALIZIM

2021-2026

HYRJE

Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2021 – 2026 është dokumenti planifikues i shtati me radhë që i kushtohet zhvillimit të mëtutjeshëm të vetqeverisjes lokale në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Programi e reflekton interesin e vazhdueshëm të të gjithë aktorëve për zhvillimin e përhershëm të vetqeverisjes lokale, si nivel i qeverisjes që është më afër deri te qytetarët. E njëjta është e përgatitur që në momentin kur shënohen 15 vite nga transferi faktik i kompetencave dhe resurseve të njësive të vetqeverisjes lokale. Kjo periudhë është e mjaftueshme që të bëhet një sekcion i asaj që është realizuar dhe të vërtetohen rezultate të tërësishme strategjike dhe standarde për zbatimin e decentralizimit në të ardhmen, duke marrë parasysh se në mars të vitit 2020, nga ana e Këshillit të BE-së u miratua Vendimi për fillimin e bisedimeve të Republikës së Maqedonisë së Veriut për anëtarësim në BE.

Në pritje të fillimit të bisedimeve, me Programin mbulohen të gjitha aspektet e rëndësishme të procesit të decentralizimit që kontribuojnë në harmonizimin e sistemit të vetqeverisjes lokale me kriteriumet dhe standardet normative, institucionale, politike dhe administrative të BE-së dhe arritja e synimeve të OKB-së për zhvillim të qëndrueshëm.

Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2021 - 2026 integron plotësisht parimet për promovimin e barazisë gjinore në nivelin lokal si dhe për realizimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara, në të gjitha fazat e përgatitjes së tij duke filluar nga kërkimi tematik, përmes procesit konsultativ e deri në përgatitjen e dokumentit përfundimtar.

ORGANIZIMI DHE FUNKSIONIMI I VETËQEVERISJES LOKALE – GJENDJA AKTUALE

Republika e Maqedonisë së Veriut ka një vetëqeverisje lokale të një niveli të vetëm, të organizuar territorialisht në 80 komuna dhe qytetin e Shkupit, si një njësi e veçantë e vetëqeverisjes lokale, e cila buron nga karakteri i qytetit të Shkupit si kryeqytet i Republikës. Ka 43 komuna me qendër në qytet, dhe 37 tjera të mbetura janë me selitë e tyre në fshat.

Vetëqeverisja lokale renditet në Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë së Veriut si një nga vlerat themelore të rendit kushtetues. Përveç miratimit të Ligjit për Vetëqeverisje Lokale në vitin 2002, i cili përcakton fushën e kompetencave të vetëqeverisjes lokale, ligjet u përgatitën dhe miratuan për të përfunduar vendosjen e sistemit të vetëqeverisjes lokale në segmentet e financimit në njësitë e qeverisjes lokale, organizimit territorial, bashkëpunimit ndërkomunal dhe zhvillimit të balancuar rajonal. Ndryshime në shkallë të gjerë u bënë në rreth 30 ligje të tjera sistemike dhe një seri ligjesh dhe rregulloresh të veçanta. Kështu dhe përmes kopjimit të vazhdueshëm të dispozitave të Kartës së Vetëqeverisjes Lokale të Këshillit të Evropës në Ligjin për Vetëqeverisjen Lokale dhe ligjet e tjera relevante, sistemi ynë i vetëqeverisjes lokale fitoi fizionominë e këtij nënsistemi të rëndësishëm politik¹ karakteristik për shtetet anëtare të BE-së.

Sipas vlerësimit të popullsisë² për vitin 2019, (gjendja më 30 qershor) e bërë në funksion të përgatitjes së Strategjisë për zhvillim rajonal 2020 – 2030, në Republikën e Maqedonisë së Veriut jetojnë 2076694 banorë. Në raport me vitin 2010, është vlerësuar rritje absolute prej vetëm 21690 banorë me një normë të përgjithshme të rritjes prej 1,1%, dhe normë mesatare vjetore prej 0,117%.

¹ 70% nga e drejta e përbashkët të BE-së zbatohet nga ana e autoriteteve subnacionale në shtetet anëtare.

² Studim me analizë sektoriale të zhvillimit demografik, Prof. Dr. Biljana Apostilovska Toshevaska dhe Doc. Dr. Marija Llakoska, tetor, viti 2020

Pabarazia e madhe në shpërndarjen e popullsisë është një nga sfidat më domethënëse demografike të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Në vitin 2019, 30.44% e popullsisë së përgjithshme jeton në rajonin e planifikuar të Shkupit në vetëm 7.13% të territorit të vendit. Në komunat me qendër në qytet, është e përqëndruar pak më shumë se gjysma (54.8%) e popullsisë së përgjithshme, 18.5% e popullsisë jeton në komuna me bazë në fshat, ndërsa 26.7% jeton në komuna të qytetit të Shkupit.

Zbatimi i procesit të decentralizimit fiskal rezultoi në një rritje graduale të përqindjes së të ardhurave totale të njëjësive të vetëqeverisjes lokale në PBB, edhe atë nga 2.2% në vitin 2006 në 5.4% në vitin 2019. Në periudhën 2013-2019, në strukturën e të ardhurave, megjithatë, grantet janë zëri më i lartë dhe në planin afatgjatë marrin pjesë me gati 60% të të ardhurave totale. Në të njëjtën periudhë, të hyrat në komunat rurale dhe urbane u rritën me mbi 33%, dhe në qytetin e Shkupit me komunat kishte një rritje prej 29%.³

Lidhur me kënaqësinë e qytetarëve të komunës së tyre si një vend për të jetuar, pothuajse gjysma e të anketuarve (49.2%) në anketën e fundit të UNDP-së nga korriku 2020, shprehën kënaqësinë e përgjithshme, por pasi u thelluan në shqyrtimin e perceptimeve të tyre rreth cilësisë së jetës, 41.8% e qytetarëve të anketuar kanë deklaruar se janë pjesërisht ose plotësisht të kënaqur. Lidhur me mënyrën e menaxhimit të komunës ku ata jetojnë, 35.1% e qytetarëve të anketuar shprehën kënaqësi të plotë ose të pjesshme.

Sipas gjetjeve të një serie materialesh në sfond, të përdorura në përgatitjen e Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2021 - 2026, është e qartë se ekziston një shkallë e lartë e gatishmërisë së të gjithë aktorëve për t'u përqëndruar në decentralizimin në tejkalimin e pasojave të krizës së shkaktuar nga virusi korona Covid-19, për të përmirësuar kornizën për financimin e kompetencave të transferuara si dhe nevojën për të transformuar sa më shumë që të jetë e mundur kompetencat e ndara në kompetenca plotësisht të transferuara të komunave, duke rritur kështu autonominë e tyre dhe sigurimi i një kalimi nga decentralizimi kryesisht institucional në një decentralizim funksional. Sipas palëve të interesuara, për periudhën e ardhshme të programimit afatmesëm, fokusi duhet të jetë në shqyrtimin dhe përpunimin e kujdesshëm të transferimit të kompetencave

³ Burimi: Analizë komparative për financimin e pushteteve lokale në periudhën 2013-2017 UNDP/ Ministria e financave, Shkup, tetor viti 2017, dhe Draft Raporti për financim të komunave në vitin 2019, UNDP/Ministria e financave, tetor, viti 2020

të reja. Në këtë kontekst, komunat shprehin nevojën dhe janë të gatshme të pranojnë kompetenca të reja menjëherë, por me kusht që të arrihet një shkallë e lartë e autonomisë në zbatimin e tyre dhe të sigurohen burime të mjaftueshme financiare dhe njerëzore.

Në kontekstin e integritit evropian, mund të pritët që sipas Metodologjisë së re të zgjerimit të BE-së, rezultatet e procesit të decentralizimit do të vazhdojnë të vlerësohen si një kriter politik për anëtarësim. Periudha 2021 - 2026 është jashtëzakonisht e rëndësishme për zbatimin e përgatitjeve më të gjera për integrimin e komunave tona në hapësirën administrative të BE-së. Në këtë kontekst, komunat duhet të trajnohen dhe përshtaten me rregullat dhe standardet administrative të BE-së, duke përfshirë krijimin e një kornize të përshtatshme për qeverisjen e mirë lokale, menaxhimin dhe kontrollin financiar, dhe standardizimin e të gjitha shërbimeve lokale.

QËLLIMET, PRIORITETET DHE MASAT

1. Proesi i formulimit të qëllimeve, prioriteteve dhe masave

Programi për zhvillim dhe decentralizim të qëndrueshëm lokal 2021 - 2026 është përgatitur në përputhje me Metodologjinë e miratuar më parë nga Ministria e Vetëqeverisjes Lokale dhe Trupi Koordinues për monitorimin e zbatimit të Programit të mëparshëm, i cili urdhëroi zbatimin e hapave të mëposhtëm:

1. Përgatitja dhe zbatimi i hulumtimeve tematike në mënyrë që të informohet në mënyrë optimale procesi i konsultimit dhe vendimmarrja;
2. Kryerja e një procesi gjithëpërfshirës konsultimi me të gjithë aktorët përmes ngjarjeve të përshtatshme (punëtori dhe konferenca);
3. Hartëzimi i politikave kryesore të sektorit dhe dokumentacionit tjetër si bazë për programimin e masave dhe aktiviteteve të aplikimit.

Në mënyrë që të informojmë palët e interesuara në mënyrë më të detajuar, në vitin 2018, 2019 dhe gjysmën e parë të vitit 2020, përmes projekteve të Ministrisë së Vetëqeverisjes Lokale të realizuara me asistencë financiare dhe teknike të BE-së përmes instrumentit IPA, UNDP-së, Ambasadës Zvicerane dhe Agjencisë Zvicerane për Bashkëpunim, ishin të gatshme:

- ▲ Analiza krahasuese për financimin e komunave në periudhën 2013-2017. (Shtator, 2018);
- ▲ Vlerësimi i qendrave ekzistuese të shërbimeve komunale dhe identifikimi i mundësive për zhvillimin e shërbimeve - Sistemet me një pikë për shërbime (shtator 2018);
- ▲ Statusi dhe roli i komuniteteve lokale dhe urbane në njësitë e vetëqeverisjes lokale - Raport mbi mundësitë për përmirësimin e funksionalitetit dhe efikasitetit të tyre (shkurt, 2019);
- ▲ Raportet vjetore për zhvillimin e sistemit të financimit të komunave

- (2017, 2018 dhe 2019);
- ▲ Raport nga tre konferencat rajonale mbi “Partneritetet për decentralizim të përsheptuar, rritje gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme” (korrik 2019);
  - ▲ Raport nga Konferenca vjetore për decentralizimin dhe qeverisjen lokale me temë “Forcimi i Bashkësive: Një moment i ri për decentralizim”, mbajtur në Shkup më 21-22 nëntor 2019. (Dhjetor 2019);
  - ▲ Raporti mbi zbatimin e Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë së Veriut 2015 - 2020 për periudhën 2018 - gjysma e parë e vitit 2019 (janar, 2020);
  - ▲ Metodologjia për programimin e procesit të decentralizimit për periudhën 2021 - 2026, me Raportin mbi rishikimin e dokumenteve për qeverisjen lokale dhe decentralizimin (prill, 2020);
  - ▲ Raporti nga sondazhi i kryer me njësitë e vetëqeverisjes lokale - Gjendja ekzistuese në lidhje me kapacitetin për menaxhim lokal dhe ofrimin e shërbimeve lokale në kohë krize dhe gjendje të jashtëzakonshme të deklaruar të shkaktuar nga pandemia e koronavirusit Covid - 19 (maj, 2020);
  - ▲ Raport integral nga hulumtimi i thelluar mbi ndikimin e pandemisë së shkaktuar nga koronavirusi Covid - 19 në pesë (5) komuna pilot dhe reagimi i tyre lokal (shtator, 2020);
  - ▲ Raportet nga sondazhet e kryera që shqyrtojnë kënaqësinë e qytetarëve me shërbimet lokale në vitin 2018, 2019 dhe 2020;
  - ▲ Raport nga cikli i fundit i dhjetë veprimtarive konsultative të mbajtura midis 14 dhe 25 dhjetor 2020. (janar, 2021)

Kontribut i rëndësishëm për të përcaktuar qëllimin kryesor, qëllimet specifike, përparësitë dhe masat e Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2021 - 2026 u dha përmes një serie ngjarjesh tematike që ndodhën në periudhën qershor - nëntor, 2019 dhe nga 14 deri më 25 dhjetor të vitit 2020, edhe atë:

- ▲ Tri konferenca rajonale me temën “Partneritetet për decentralizim të përsheptuar, rritje gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme” të mbajtura për një periudhë prej një jave (7-13 qershor 2019) dhe një punëtori strategjike shtesë (fundi i gushtit 2019), në të cilën përfaqësuesit e ministrive, njësitë e vetëqeverisjes lokale, universitetet dhe sektori i shoqërisë civile diskutuan hapur temat aktuale në lidhje me zbatimin e decentralizimit;
- ▲ Konferencë vjetore për decentralizimin dhe qeverisjen lokale me temë “Forcimi i Bashkësive: Një moment i ri për decentralizim”, mbajtur në Shkup më 21-22 nëntor 2019, dhe

- ▲ Ngjarje hyrëse dhe nëntë ngjarje tematike - punëtori me një pjesëmarrje totale të mbi 220 përfaqësuesve të palëve të interesuara, përfshirë përfaqësuesit e dhjetëra shoqatash qytetarësh në periudhën midis 14 dhe 25 dhjetorit, 2020.

Programi për zhvillim dhe decentralizim të qëndrueshëm lokal 2021 - 2026 është harmonizuar me dokumentet strategjike kombëtare të mëposhtme, përfshirë kornizën operacionale për integrimin në BE:

- ▲ Programi i punës së Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për periudhën 2020 - 2024 (shtator, 2020);
- ▲ Strategjia Fiskale e Republikës së Maqedonisë së Veriut për periudhën 2021 - 2023 (korrik, 2020);
- ▲ Programi i reformave ekonomike 2021 - 2023 (janar, 2021);
- ▲ Strategjia kombëtare për zhvillimin e konceptit për një shoqëri dhe interkulturalizëm 2020-2022 me Planin e Veprimit (tetor, 2019)
- ▲ Strategjia e zhvillimit rajonal 2021-2031;
- ▲ Qëndrimet e sistemuara të BNJVL-së (2018);
- ▲ Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Republikën e Maqedonisë së Veriut (tetor, 2020);
- ▲ “Marrëveshja Evropiane e Gjelbër”, Plani ekonomik dhe investues për Ballkanin Perëndimor dhe Agjenda e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor qëllimi strategjik i të cilave është të bëjë ekonominë e BE-së dhe Ballkanin Perëndimor të qëndrueshëm duke transformuar sfidat e klimës dhe mjedisit në mundësi dhe në një tranzicion të drejtë me përfshirje të të gjithëve⁴ si dhe përparësitë e tjera të Bashkimit Evropian duke përfshirë “Evropën gati për epokën digjitale” - si një strategji digjitale e BE-së që synon fuqizimin e popullatës me një brez të ri të teknologjive, dhe një “Ekonomi që punon për të gjithë njerëzit” – në mënyrë që të krijojë një mjedis tërheqës investimesh, rritje që krijon vende pune cilësore veçanërisht për bizneset e reja dhe të vogla.

Kontributi i Programit të zhvillimit të qëndrueshëm lokal dhe decentralizimit drejt realizimit të qëllimeve për zhvillim të qëndrueshëm (QZHQ/SDGs) të Organizatës së Kombeve të Bashkuara (Agjenda e zhvillimit të qëndrueshëm 2030)

⁴ Përdorimi efikas i burimeve duke lëvizur drejt një ekonomie të pastër, qarkulluese, rinovimi i biodiversitetit dhe zvogëlimi i ndotjes së mjedisit janë objektiva specifike të Marrëveshjes Evropiane të Gjelbër dhe Agjendës së Gjelbër

Qëllimet për zhvillim të qëndrueshëm, si dhe lokalizimi i tyre janë një mundësi e jashtëzakonshme për të forcuar procesin e decentralizimit dhe për të inkurajuar forma të reja bashkëpunimi midis niveleve të ndryshme të qeverisjes, si dhe përfshirjen e të gjithë aktorëve të tjerë në proceset e zhvillimit. Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim, si i vetmi dokument gjithëpërfshirës i planifikimit, përfaqëson kornizën e standardeve kombëtare për zbatimin e decentralizimit dhe inkurajimin e zhvillimit të qëndrueshëm lokal. Në këtë kuptim, qëllimet e Programit përcaktojnë kornizën në lidhje me menaxhimin e burimeve lokale, decentralizimin fiskal dhe financiar, zhvillimin ekonomik gjithëpërfshirës dhe mbrojtjen e mjedisit, dmth përcaktojnë kushtet për zbatimin dhe monitorimin e qëllimeve për zhvillim të qëndrueshëm.

Përmes zbatimit të Programit do të mundësohet lokalizim më efikas dhe arritje më efektive të qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm (QZHQ) dhe Agjendës së zhvillimit të qëndrueshëm 2030 si dhe angazhimeve të ndërmarra nga Republika me marrëveshje ndërkombëtare si Marrëveshja e Parisit për ndryshimet klimatike dhe Korniza Sendai për të zvogëluar rrezikun e katastrofave. Me qëllimet e përcaktuara të Programit dhe masat e parashikuara për realizimin e tyre, sigurohet qëndrueshmëri me të gjitha QZHQ-të duke marrë parasysh fushën e kompetencave të vetëqeverisjes lokale.

Perspektiva gjinore është thelbësore në ndërtimin e një procesi zhvillimi dhe decentralizimi lokal të përgjegjshëm ndaj gjinisë. Sipas dispozitave të Ligjit për mundësi të barabarta për gratë dhe burrat, perspektiva gjinore është e integruar në Program në nivelin e masave specifike që lidhen me shumicën e përparësive tematike, duke marrë parasysh nevojat e ndryshme, sfidat dhe mundësitë e grave dhe burrat, e cila nga ana tjetër siguron qasje sistematike dhe të përgjegjshme gjinore.

2. Qëllimet, prioritetet dhe masat e Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2021 - 2026

Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2021-2026 është një politikë e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, e cila përgatitet dhe propozohet nga Ministria e Vetëqeverisjes Lokale në një mënyrë pjesëmarrëse dhe e cila në një afat të mesëm përcakton qëllimet dhe përparësitë për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe implementimin

e procesit të decentralizimit. Meqenëse procesi i decentralizimit është multisektorial, kjo politikë është pjesë e politikave të pothuajse të gjitha ministrive dhe prandaj kërkon pjesëmarrje të drejtpërdrejtë të të gjithëve, përfshirë institucionet e tjera përkatëse, BNJVL-në, autoritetet lokale dhe sektorin civil në përgatitjen dhe zbatimin e saj.

Pika fillestare për formulimin e këtij Programi është **vizioni për përmirësimin e vazhdueshëm të funksionalitetit të vetëqeverisjes lokale në të gjitha aspektet** dhe me një qëllim afatgjatë për të krijuar njësi të qëndrueshme të vetëqeverisjes lokale që janë zhvilluar në mënyrë të qëndrueshme dhe të mundësuar për të ofruar shërbime cilësore për të gjithë popullsinë. Duke marrë parasysh pasojat e rënda shëndetësore dhe socio-ekonomike të krizës së shkaktuar nga koronavirusi Covid-19, **qëllimi i përgjithshëm i Programit për gjashtë vitet e ardhshme është të mundësojë rimëkëmbjen efikase të komunave, rritjen e qëndrueshmërisë së tyre, stabilitetin financiar dhe qëndrueshmërinë e shërbimeve lokale, duke krijuar parakushte për rritje dhe zhvillim lokal më dinamik dhe të gjelbër.**

Rezultati i pritur në fund të kësaj periudhe programimi është arritja e ndryshimeve thelbësisht pozitive në funksionimin e vetëqeverisjes lokale, komunat për të hequr qafe borxhet e akumuluar dhe për të ofruar shërbime cilësore në një mënyrë të qëndrueshme, për t'u kujdesur në mënyrë të barabartë për të gjithë qytetarët dhe veçanërisht për më të prekurit, në mënyrë transparente dhe për të ushtruar kompetencat dhe në mënyrë të vazhdueshme të përfshijnë qytetarët në marrjen e vendimeve të rëndësishme.

Për të arritur qëllimin kryesor të Programit, në përputhje me përpjekjet e të gjithë aktorëve të shprehur përmes procesit të konsultimit, është e nevojshme të arrihen qëllimet specifike të mëposhtme:

1. Shërimi efektiv i komunave nga kriza e shkaktuar nga Covid - 19 dhe kriza të tjera të shkaktuara nga katastrofa natyrore ose katastrofa të tjera;
2. Mjaftueshmëria e burimeve financiare për zbatimin e kompetencave të transferuara dhe të reja;
3. Reduktimi i pabarazive midis komunave urbane dhe rurale, duke vendosur një sistem të integruar, transparent dhe të parashikueshëm të granteve me një përbërës të integruar të barazimit financiar;

4. Kalimi nga decentralizimi kryesisht institucional në atë funksional;
5. Kapacitetet e forcuara në mënyrë sistematike të komunave në mënyrë që të thithin në mënyrë efektive burimet dhe detyrimet e rritura financiare, dhe
6. Zbatimi i qëndrueshëm i parimeve të qeverisjes së mirë (gjithëpërfshirja, transparencë, llogaridhënia dhe pjesëmarrja) në nivelin lokal.

Prioritetet për arritjen e qëllimit kryesor dhe qëllimet specifike janë grupuar në katër komponentë të Programit:

- **Korniza normative dhe financimi i vetëqeverisjes lokale;**
- **Zhvillim inovativ dhe gjithëpërfshirës ekonomik lokal;**
- **Shërbime cilësore lokale me mbulim të plotë të popullatës, dhe**
- **Rritja e rezistencës dhe zhvillimit të qëndrueshëm të vetëqeverisjes lokale.**

Të katër përbërësit janë të ndërlidhur. Masat dhe aktivitetet që përcaktohen për arritjen e prioriteteve nën secilin komponent ndikojnë në arritjen e përparësive nga komponentët e tjerë, pra nevoja për zbatimin e sinkronizuar të Programit me pjesëmarrjen e të gjithë aktorëve.

KOMPONENTA

1

KORNIZA NORMATIVE DHE FINANCIMI
I VETQEVERISJES LOKALE

Prioriteti 1.1: Përmirësimi i kornizës normative dhe aspekte tjera funksionale të sistemit të vetqeverisjes lokale

Decentralizimi është inkorporuar si një nga prioritetet kryesore në Programin e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për periudhën nga viti 2020 deri në vitin 2024, dhe kështu kërkesa e BNJVL-së për t'iu përgjigjur pozitivisht kërkesës së këtij procesi që të vendoset lart në agjendën e reformave. Mundësitë e duhura për përmirësimin efektiv të kornizës normative të sistemit të vetqeverisjes lokale janë krijuar duke finalizuar procesin e vlerësimit të zbatimit të Ligjit për Vetëqeverisje Lokale dhe Ligjit për Qytetin e Shkupit. Ky proces pjesëmarrës ka rezultuar në identifikimin e të gjitha dispozitave që duhet të përmirësohen për të përmirësuar zbatimin e ligjit. Duhet theksuar dinamizimi i procesit të tranzicionit nga decentralizimi institucional në funksional, i udhëhequr nga Qeveria dhe BNJVL, dhe qëllimi i të cilit është krijimi i mekanizmave dhe sistemit të vetqeverisjes lokale që do të jetë i qëndrueshëm, duke mundësuar të gjitha njësitë e vetqeverisjes lokale të kenë mundësi të barabarta për shpërndarjen e shërbimeve ndaj qytetarëve. Prandaj është e rëndësishme të promovohet bashkëpunimi i qëndrueshëm ndër-komunal.

Fillimi dhe zbatimi aktual i negociatave me BE-në për anëtarësimin e Republikës së Maqedonisë së Veriut do të mbivendoset me procesin e zbatimit të Programit të ri për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim dhe prandaj në periudhën deri në vitin 2026, është e nevojshme të kryhen përgatitje gjithëpërfshirëse për integrimin e komunave tona në hapësirën administrative të BE-së. Përmirësimi i kornizës normative është një parakusht për arritjen më efikase të synimeve për zhvillim të qëndrueshëm në nivelin lokal. Në këtë kontekst, komunat duhet të trajtohen dhe të përshtaten me rregullat dhe standardet për qeverisje të mirë lokale në BE, duke mundësuar transparencë të vazhdueshme dhe qasje cilësore në informacion, llogaridhënie, përfshirje të të gjithë aktorëve dhe veçanërisht shoqatave të qytetarëve në procesin e miratimit të vendimeve, përkushtimi ndaj kategorive më të prekshme të popullsisë dhe arritja e një shkalle të lartë të barazisë gjinore si dhe vendosja e standardeve të përshtatshme për ofrimin e të gjitha shërbimeve komunale. Në këtë kontekst, digjitalizimi i shërbimeve administrative komunale imponohet si një sfidë e veçantë, duke pasur parasysh nevojën për rregullime komplekse organizative, thjeshtimin e procedurave dhe arritjen e një shkalle efektive të ndërveprimit. Tradita administrative e BE-së i referohet komunës si e vetmja pikë kontakti për shërbimet dhe ky qëllim do të arrihej përmes krijimit të qendrave funksionale të shërbimit (shërbyese) në komuna.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Përmirësimi i kornizës ligjore në mënyrë që të zbatohet më parimisht parimi i subsidiaritetit dhe të sigurohet pavarësi më e madhe e njësive të vetëqeverisjes lokale në zbatimin e kompetencave të deleguara;
- 1.1.2 Përmirësimi i të gjitha aspekteve të qeverisjes së mirë lokale me një fokus në promovimin e transparencës lokale, qasjen në informacion, gjithëpërfshirjen dhe llogaridhënien;
- 1.1.3 Rregullimi i mëtejshëm i të gjithë sistemit dhe kompetencave në lidhje me kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese, por edhe mbikëqyrjen e ligjshmërisë së punës së organeve komunale;
- 1.1.4 Përmirësimi i funksionimit të organeve (kryetari i bashkisë dhe këshilli) i njësive të vetëqeverisjes lokale;
- 1.1.5 Krijimi i kushteve për zbatimin e qëndrueshëm të parimit të mundësive të barabarta për gratë dhe burrat në njësitë e vetëqeverisjes lokale;
- 1.1.6 Stimulimi dhe promovimi i bashkëpunimit ndër-komunal;
- 1.1.7 Përmirësimi i shërbimeve lokale administrative përmes digjitalizimit, i ndjekur nga ndërtimi i kapaciteteve dhe standardeve të përshtatshme;
- 1.1.8 Përmirësimi i aspekteve funksionale të bashkësive urbane dhe lokale;
- 1.1.9 Transferimi i kompetencave të reja me burimet e nevojshme njerëzore dhe financiare të nevojshme për zbatimin e tyre;
- 1.1.10 Përmirësimi i mëtejshëm i politikave lokale për të siguruar integritet dhe për të menaxhuar rreziqet e korrupsionit.

Prioriteti 1.2: Sigurimi i burimeve të mjaftueshme financiare për të zbatuar të gjitha kompetencat e decentralizuara duke thelluar decentralizimin fiskal

Një angazhim kryesor për periudhën e ardhshme të programimit është forcimi i kapaciteteve fiskale të njësive të vetëqeverisjes lokale, veçanërisht burimet e tyre të të ardhurave dhe rritja e përgjegjësisë dhe transparencës në operacionet e tyre. Administrimi dhe mbledhja e suksesshme e të ardhurave vetanake do të sigurojë njësi financiare të pavarura të vetëqeverisjes lokale. Me qëllim që të sigurohet kalimi nga decentralizimi kryesisht institucional në atë funksional, është planifikuar të analizohen modelet ekzistuese dhe

metodologjitë për shpërndarjen e fondeve tatimore dhe të dotacioneve nga komunat dhe në përputhje me gjetjet për t'i shqyrtuar dhe përmirësuar ato. Gjithashtu, do të krijohet një detyrim i vendosur me ligj dhe të gjitha aspektet procedurale për buxhetimin e qëndrueshëm gjinor do të rregullohen. Në përputhje me Programin e Qeverisë 2020 - 2024, do të vendoset një sistem i integruar për stimulimin dhe zhvillimin e komunave, i cili do të rezultojë në ofrimin e shërbimeve më të mira dhe më në kohë për të gjithë qytetarët.

Secila komunë gjatë përdorimit të fondeve nga buxheti i shtetit duhet të pranojë rregulla të qarta për transparencën në operacionet e saj dhe të vërë në dispozicion të publikut të gjitha kostot financiare, përfshirë raportimin në kohë dhe regjistrimin e të gjitha detyrimeve, dhe kështu të forcojë përgjegjësinë në dispozicion të fondeve publike. Rregulloret dhe manualët për kontrollin e brendshëm dhe auditimin, të cilat janë planifikuar të azhurnohen në periudhën e ardhshme, do të duhet të zbatohen vazhdimisht nga njësitë e vetëqeverisjes lokale, për të cilat është i nevojshëm një proces i veçantë i zhvillimit të kapaciteteve administrative. Monitorimi i forcuar dhe revizioni i brendshëm më efikas pritet të përmirësojnë shumë herë menaxhimin e financave publike dhe të ulin ndjeshëm rreziqet që lidhen me stabilitetin financiar të komunave, institucioneve lokale dhe ndërmarrjeve.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Thellimi i decentralizimit fiskal duke rritur gradualisht të ardhurat komunale duke forcuar burimet e tyre të të ardhurave, duke rritur përpjekjet fiskale dhe transferime më të larta të buxhetit qendror;
- 1.1.2 Forcimi i kapacitetit të njësive të vetëqeverisjes lokale për administrim të suksesshëm dhe mbledhje të të ardhurave të tyre;
- 1.1.3 Përmirësimi i kontrollit të brendshëm dhe auditimit nga komunat në mënyrë që të përmirësohet menaxhimi i financave publike dhe të zvogëlohen rreziqet që lidhen me stabilitetin financiar të komunave, institucioneve lokale dhe ndërmarrjeve;
- 1.1.4 Zbatimi i qëndrueshëm i rregullave për transparencën fiskale, përfshirë raportimin në kohë dhe regjistrimin e detyrimeve, me këtë edhe forcimin e përgjegjësisë në dispozicion të fondeve publike;

- 1.1.5 Sigurimi i pjesëmarrjes gjithëpërfshirëse të publikut në procesin e përgatitjes së buxheteve komunale duke organizuar forume buxhetore dhe duke aplikuar mjete të tjera moderne për mbledhjen e mendimeve dhe sugjerimeve nga qytetarët;
- 1.1.6 Ndërtimi i kapaciteteve për zbatim të qëndrueshëm të parimit të buxhetimit të përgjegjshëm gjinor dhe ndarjen e praktikave të suksesshme.

KOMPONENTA

2

ZHVILLIM EKONOMIK LOKAL INOVATIV
DHE INKLUZIV

Prioriteti 2.1: Krijimi i parakushteve të nevojshme për zhvillimin e përsheptuar ekonomik dhe rritjen e njësive të vetëqeverisjes lokale

Duke pasur parasysh pasojat ekonomike të krizës shëndetësore të shkaktuar nga Covid - 19, një angazhim kryesor në lidhje me zhvillimin ekonomik lokal (ZHEL) është krijimi i një mjedisi të favorshëm për investime lokale dhe rritjen e aftësisë konkurruese të sektorit privat në secilën njësi të qeverisjes lokale. Prandaj, ekziston nevoja për një koordinim dhe bashkëpunim të avancuar vertikalisht, ndërmjet autoriteteve kompetente të administratës shtetërore, agjencive të specializuara, drejtorive dhe fondeve me njësitë e vetëqeverisjes lokale, por edhe përfshirje gjithëpërfshirëse të të gjithë aktorëve në komuna. Një kontribut kyç për përmirësimin e koordinimit në periudhën e ardhshme duhet të jepet nga këshillat komunalë ekonomikë dhe socialë, të cilët duhet të rriten në promovues të zhvillimit ekonomik lokal dhe të luajnë një rol kryesor në përgatitjen dhe zbatimin e strategjive dhe planeve komunale për ZHEL. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet zhvillimit të burimeve njerëzore në administratën komunale me fokus në komunat rurale dhe inkurajimit të bashkëpunimit ndërkomunal për zhvillimin ekonomik përmes përdorimit të përparësive krahasuese dhe specializimit të mençur në nivelin e komunave dhe rajoneve planifikuese.

Njësitë e vetëqeverisjes lokale brenda fushëveprimit të tyre të kompetencave do të vazhdojnë të inkurajojnë zhvillimin ekonomik lokal përmes ndërtimit të infrastrukturës komunale, zhvillimit të zonave ekonomike, sigurimit të lëvizshmërisë, planifikimit urban dhe rregullimit të tokës ndërtimore. Megjithëse ndihma e drejtpërdrejtë për sektorin privat sigurohet kryesisht nga pushtetit qendror, një rol më produktiv duhet të sigurohet për komunat në subvencionimin dhe mbështetjen e ndërmarrjeve duke lehtësuar qasjen deri te ndihma financiare dhe informacioni për ndërmarrjet, veçanërisht për ndërmarrjet e posa themeluara. Sigurimi i përfitimeve në politikën lokale të taksave është një nga masat që komunat duhet të zbatojnë në periudhën e ardhshme, në lidhje me përjashtimet nga taksat për kategori të caktuara të shërbimeve (trajnim, kualifikim, marrje licencash) por gjithashtu për të marrë një qasje më inventive ndaj avancimit të tarifave lokale që lidhen drejtpërdrejt me kryerjen e aktiviteteve ekonomike, me qëllim stimulimin e zhvillimit ekonomik lokal. Jo më pak e rëndësishme është që komunat të bashkojnë në mënyrë aktive përpjekjet e shtetit për të zvogëluar procedurat administrative dhe pengesat për krijimin dhe funksionimin e kompanive dhe qasjen në shërbimet elektronike.

Në periudhën e ardhshme, është e domosdoshme forcimi i kompetencave të njërive të vetëqeverisjes lokale në turizëm dhe hotelieri, por edhe në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural. Në këtë mënyrë, efektet pozitive do të realizohen në anën e të ardhurave të buxheteve komunale.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Thellimi i bashkëpunimit të komunave me qeverinë qendrore dhe palët e tjera të interesit për zhvillimin e zonave ekonomike komunale dhe tërheqjen e investimeve por edhe në të gjitha proceset për mbështetje financiare dhe mbështetje të tjera të ndërmarrjeve;
- 1.1.2 Sigurimi i rolit të forcuar të këshillave ekonomike dhe sociale komunale si organe kryesore pjesëmarrëse dhe promovues të zhvillimit ekonomik dhe shoqëror lokal të komunave;
- 1.1.3 Përgatitja dhe zbatimi i vazhdueshëm me pjesëmarrje i strategjive dhe planeve komunale për ZHEL me fokus në shfrytëzimin e përparësive krahasuese dhe specializimin inteligjent, krijimin e formave të bashkëpunimit me komunat fqinje dhe në nivelin e rajonit të planifikimit;
- 1.1.4 Forcimi i aftësive ekzistuese dhe transferimit të kompetencave të reja në turizëm dhe hotelieri, por edhe në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural;
- 1.1.5 Sigurimi i pjesëmarrjes së shtuar të komunave në zbatimin e strategjive kombëtare për zhvillimin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, industrisë, sipërmarrjes së grave, zyrtarizimit të ekonomisë informale dhe zhvillimit të turizmit.
- 1.1.6 Përfshirja e shoqatave të qytetarëve në procesin e përgatitjes dhe zbatimit të politikave dhe masave për zhvillimin ekonomik lokal dhe përmes tyre kategoritë e prekura të popullsisë me qëllim forcimin e sipërmarrjes sociale, inkubimin e ndërmarrjeve sociale dhe bizneset fillestare, me vendosmëri të mbështeten gratë në fillimin dhe drejtimin e një biznesi dhe sistematikisht të zvogëlohen pengesat për qasjen e grave në tregun e punës;
- 1.1.7 Përgatitja dhe implementimi i programeve për zhvillimin e kapaciteteve njerëzore në administratën komunale;
- 1.1.8 Vendosja e politikës lokale të taksave stimuluese dhe sigurimi i përfitimeve për sektorin privat;
- 1.1.9 Grumbullimi i qëndrueshëm dhe sistematik i të dhënave dhe krijimi i statistikave në nivelin komunal të cilat më pas mund të përdoren për të llogaritur Indeksin e zhvillimit lokal.

Prioriteti 2.2: Zhvillimi i politikave lokale për të ulur papunësinë dhe zbatimin e masave plotësuese nga njësitë e vetëqeverisjes lokale

Ulja e papunësisë dhe përmes saj edhe varfërisë në njësitë e vetëqeverisjes lokale është e mundur nëse masat e synuara mirë sigurojnë produktivitet dhe konkurrencë më të madhe të fuqisë punëtore (aftësi dhe kompetenca të përmirësuara) dhe nëse kategoritë më të prekshme të popullsisë synohen saktësisht. Kjo pasohet nga nevoja për zbatim të sinkronizuar të disa masave që do të kontribuonin në zhvillimin më të shpejtë ekonomik përmes një klime të përmirësuar investimesh, përmirësimit të kornizës normative në fushën e punës, dialogut të forcuar social dhe negociatave kolektive.

Situata aktuale me papunësinë, veçanërisht për shkak të përkeqësimit të shkaktuar nga kriza me Covid-19, kërkon nevojën për përfshirje më të madhe të komunave në proceset që lidhen me promovimin e tregut të punës dhe përmirësimin e koordinimit me pushtetin qendror në dizajnimin e sa më shumë masave të duhura për uljen e papunësisë. Grupi kryesor i synuar duhet të jenë të rinjtë e papunë, gratë dhe grupet në nevojë, dhe veçanërisht personat me aftësi të kufizuara. E domosdoshme është të arrihet një bashkëpunim më specifik i komunave me Qendrën për arsim dhe trajnim profesional të të rriturve, në mënyrë që të përgatiten dhe zbatohen programe për rikualifikimin dhe rikualifikimin e fuqisë punëtore, dmth për arsimin e të rriturve brenda nevojave të tregut të punës në komuna.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Përfshirja e zgjeruar e komunave në proceset që lidhen me promovimin e tregut të punës, si dhe koordinimi i përmirësuar me pushtetin qendror në lidhje me hartimin e masave më të përshtatshme të mundshme për të ulur papunësinë me një fokus në grupet më të rrezikuara të popullsisë, përfshirë të rinjtë dhe gratë;
- 1.1.2 Përgatitja e regjistrave për kushtet e tregut të punës në komuna dhe hartëzimi i nevojave për punësim (*struktura e të punësuarve dhe të papunëve, mundësitë e trajnimit, oferta dhe kërkesa dhe çështje të tjera që janë të rëndësishme për të bërë analiza të nevojave të njohurive dhe aftësive*);
- 1.1.3 Shfrytëzimi i kapaciteteve ekzistuese të institucioneve profesionale për sigurimin e arsimit për të rritur, përfshirë krijimin e formave të përshtatshme të bashkëpunimit ndër-komunal.

KOMPONENTA

3

SHËRBIME LOKALE KUALITATIVE
ME PËRFSHIRJE TË TËRËSISHME TË
POPULLSISË

Prioriteti 3.1: Arsimi fillor dhe i mesëm me cilësi më të mirë në funksion të zhvillimit të përsheptuar socio-ekonomik të njërive të vetëqeverisjes lokale

Arsimi fillor në Republikën e Maqedonisë së Veriut realizohet në 334 shkolla fillore qendrore, brenda të cilave funksionojnë 630 shkolla regionale. Numri i madh i shkollave rajonale kontribuon në rritjen e kostove dhe cilësinë e pabarabartë të mësimdhënies. Arsimi i mesëm realizohet në 109 shkolla, prej të cilave 38 janë të kombinuara (realizojnë edhe shkollimin e mesëm dhe arsimin profesional).

Kostot e rritura dhe imperativi për arsim cilësor kërkon nevojën e optimizimit të rrjeteve shkollore për arsimin fillor dhe të mesëm. Për sa i përket financimit, një sfidë shtesë është nevoja për të përmirësuar bllok-dotacionet, si dhe programimin dhe shpërndarjen e programeve të investimeve të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, në mënyrë që të përshtatet ky sistem financimi me specifikat e shkollave, veçanërisht të shkollave fillore që kanë një numër të madh të shkollave rajonale. Lidhur me shkollat e mesme, një sfidë e veçantë është sigurimi i fondeve të mjaftueshme për realizimin e mësimdhënies praktike në laboratorë dhe punëtori në shkollat profesionale si dhe financimin e transportit të studentëve.

Një sfidë karakteristike e sistemit arsimor në tërësi është ndarja etnike. Adresimi i kësaj sfide lidhet me përpjekjet për zhvillimin e arsimit gjithëpërfshirës në përputhje me specifikat e secilës njësi të vetëqeverisjes lokale, ndërkulturalizmit dhe ndërtimit të një shoqërie moderne, civile, demokratike dhe pluraliste në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Prandaj prej këtu del angazhimi në periudhën e ardhshme të programimit për të krijuar një sistem plotësisht të integruar dhe gjithëpërfshirës të arsimit fillor dhe të mesëm. Për më tepër, vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe fëmijëve nga grupe të cenueshme dhe të marginalizuara, përmes adaptimit të plotë të shërbimeve arsimore dhe përfshirjes më të shpejtë në tregun e punës, duke marrë parasysh aspektin gjinor.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Optimizimi i rrjeteve shkollore për arsimin fillor dhe të mesëm;
- 1.1.2 Përmirësimi i sistemit për financimin e arsimit fillor dhe të mesëm dhe sigurimi i burimeve të mjaftueshme financiare për mbarëvajtjen dhe cilësinë më të lartë uniforme të mësimdhënies, si dhe mbulimi i plotë i nxënësve në shkollat fillore dhe të mesme:

- 1.1.3 Hartimi dhe zbatimi i një programi shumë-vjeçar për të rritur numrin e shkollave me nxënës të integruar etnikisht dhe masat e duhura për të kapërcyer pengesat për integrim;
- 1.1.4 Integrimi i plotë i fëmijëve nga komuniteti rom në procesin arsimor;
- 1.1.5 Përfshirja e plotë e fëmijëve me aftësi të kufizuara në procesin arsimor dhe përshtatja e hapësirës fizike dhe mjeteve mësimore për nevojat e tyre;
- 1.1.6 Themelimi i departamenteve të arsimit brenda njësive më të mëdha të vetëqeverisjes lokale dhe krijimi i formave të bashkëpunimit ndërkomunal, në mënyrë që të ndihmojë njësitë më të vogla të vetëqeverisjes lokale për të arritur një cilësi më të harmonizuar të shërbimeve arsimore dhe lidhje më të mirë me tregun e punës.

Prioriteti 3.2: Përmirësimi i shërbimeve lokale në lidhje me mbrojtjen sociale dhe mbrojtjen e fëmijëve nga njësitë e vetëqeverisjes lokale

Në sistemin e mbrojtjes sociale në nivelin lokal, ka gjithsej 30 Qendra për punë sociale, nga të cilat 22 kanë juridiksion mbi territorin e dy ose më shumë komunave. Ky rrjet, i cili është në varësi të Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale (MPPS), është i lidhur me një rrjet prej 34 qendrave të kujdesit ditor për personat me aftësi të kufizuara. Në anën tjetër, komunat menaxhojnë 5 institucione publike për akomodimin e të moshuarve, 71 institucione publike për fëmijë - kopshte të vendosura në 60 komuna (në 21 komuna ka 41 grupe për kujdesin e fëmijëve në kushte të tjera hapësinore) dhe brenda 15 komunave publike institucionet për fëmijë kanë gjithsej 35 qendra për zhvillimin e hershëm të fëmijërisë.

Procesi i deinstitutionalizimit të mbrojtjes sociale aktualisht po implementohet si përparësi krahasuar me decentralizimin dhe mund të konkludohet se ai drejtohet nga MPPS-ja por pa pjesëmarrje më serioze të komunave. Decentralizimi i kufizuar në këtë fushë gjithashtu kontribuon në mungesën e kapacitetit profesional në komuna. Disa përparime në procesin e decentralizimit janë arritur përmes futjes së detyrimit për krijimin e Këshillave komunalë dhe rajonalë për mbrojtjen sociale si organe pjesëmarrëse të të gjithë aktorëve lokalë relevantë përgjegjës për përgatitjen e një plani shoqëror për territorin e secilës komunë. Planin shoqëror duhet të përmbajë një hartë të problemeve sociale dhe grupeve të cënueshme në komunë, analizë të kapaciteteve dhe shërbimeve sociale në dispozicion, si dhe nevojat specifike për zhvillimin e shërbimeve sociale në komunë. Bazuar

në planin shoqëror, secila komunë duhet të përgatisë një program vjetor për mbrojtjen sociale. Sidoqoftë, sipas informacionit në dispozicion, shumë prej komunave nuk e kanë formuar ende këtë Këshill dhe ato duhet të formohen sa më shpejt që të jetë e mundur.

Një nga angazhimet kryesore për periudhën e ardhshme të programit është të sigurojë një shkallë të lartë të plotësisht të investimeve në mbrojtjen sociale në të dy nivelet e qeverisjes, por gjithashtu të mundësojë hapjen e një zyre të qendrave për punë sociale në secilën komunë. Përveç menaxhimit të përbashkët të fondeve publike për mbrojtjen sociale, përfshirja e komunave siguron kushte më të përshtatshme për krijimin e shërbimeve së bashku me përdoruesit dhe përshtatjen e tyre në kontekstin lokal dhe nevojat e përdoruesve. Për realizimin e këtij zotimi, është krijuar një program i veçantë i MPPS-së me fonde të siguruara përmes një kredie nga Banka Botërore. Duhet të theksohet se Ligji i ri për mbrojtjen sociale përcakton një mënyrë të re të financimit të shërbimeve sociale, e cila mund të sigurohet nga individë të ndryshëm dhe persona juridikë, përfshirë organizatat e shoqërisë civile.

Si pjesë e kësaj analize përmbledhëse të situatës, duhet të theksohet dinamika e shtuar e zbatimit të Strategjisë së Romëve, si dhe nevoja për të rritur përfshirjen e komunave përmes programimit dhe zbatimit të masave dhe aktiviteteve plotësuese.

Si një përparësi kryesore, veçanërisht duke marrë parasysh pasojat e krizës shëndetësore të shkaktuar nga Covid-19, imponohet kujdesi për njerëzit me aftësi të kufizuara, të cilët në periudhën afatgjatë gjatë krizës mbetën pa shërbime adekuate. Prandaj, nevoja në periudhën e ardhshme për të përmirësuar shërbimet për rehabilitimin profesional të personave me aftësi të kufizuara dhe ndihmën personale, duke mundësuar hyrjen më të lehtë në sistemin arsimor, tregun e punës, si dhe përfshirjen e tyre të plotë sociale.

Një procedurë e sipër një procedurë për miratimin e një Ligji të ri mbi mundësitë e barabarta për gratë dhe burrat, e cila përforcon të gjitha dispozitat për zbatimin praktik të qëllimeve të ligjit dhe është e domosdoshme që në periudhën e ardhshme të zbatohet plotësisht ligji dhe rezultatet të vazhdojnë të maten përmes zbatimit të Indeksit të barazisë gjinore dhe përmes lokalizimit të tij të zgjeruar.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Pjesëmarrje aktive e komunave në procesin e deinstitutionalizimit;
- 1.1.2 Krijimit të këshillave komunalë dhe rajonalë për mbrojtjen sociale në të gjitha njësitet e vetëqeverisjes lokale dhe përgatitja e planeve sociale bazuar në hartëzimin gjithëpërfshirës të grupeve të cënueshme dhe nevojave të tyre;
- 1.1.3 Përfshirja graduale e komunave në menaxhimin e qendrave të punës sociale dhe qendrave të kujdesit ditor për ofrimin e llojeve të ndryshme të shërbimeve sociale në mënyrë që të sigurohet një shkallë e lartë e plotësueshmërisë së investimeve në mbrojtjen sociale në të dy nivelet e qeverisjes por gjithashtu të mundësojë hapjen e zyrës së qendrave për punë sociale në secilën komunë;
- 1.1.4 Financimi i përmirësuar i mbrojtjes sociale dhe mbrojtjes së fëmijëve;
- 1.1.5 Planifikimi i një programi të përbashkët me pushtetin qendror dhe organet rregullatore për të subvencionuar llogaritë e përdoruesve të shërbimeve që i përkasin grupeve të cënueshme dhe që përdorin ndihmën dhe shërbimet sociale;
- 1.1.6 Kalimi gradual në decentralizimin funksional në këtë fushë në një mënyrë që do të sigurojë mbështetje financiare për komunat ku nuk ka kopshte dhe institucione të tjera të mbrojtura sociale, duke siguruar mënyra alternative të kujdesit për fëmijët, veçanërisht në komunat rurale;
- 1.1.7 Stimulimi i bashkëpunimit ndër-komunal dhe përgatitja dhe implementimi i programeve për zhvillimin e kapaciteteve dhe aftësimin profesional të punonjësve në komuna;
- 1.1.8 Integrimi i shërbimeve në lidhje me strehimin social në fushën e mbrojtjes sociale si një kompetencë lokale dhe sigurimi i financimit të qëndrueshëm në kombinim me transferime të caktuara të fondeve nga Buxheti Qendror;
- 1.1.9 Adoptimi i një qasje nga poshtë lart për krijimin e shërbimeve lokale me përdoruesit e fundit dhe zhvillimin e shërbimeve të reja sociale për të mbështetur personat me aftësi të kufizuara;
- 1.1.10 Zbatimi i përforcuar i Strategjisë për Romët dhe planet e veprimit të ndërlydhura në të gjitha fushat tematike, krijimi i organeve koordinuese në komuna dhe sigurimi i koordinimit të forcuar me organin kombëtar të koordinimit;
- 1.1.11 Vendosja e bashkëpunimit sistematik midis qendrave për punë sociale, komunave, qendrave të punësimit, shoqatave të

qytetarëve, shkollave, stacioneve të policisë dhe organizatave të tjera për zgjidhjen e problemeve sociale në lidhje me shkallën e krimit dhe veçanërisht masave parandaluese për të parandaluar delikuentin e të miturve;

1.1.12 Zgjerimi i rrjetit të strehëzave për viktimat e dhunës me bazë gjinore;

1.1.13 Zbatimi i plotë i Ligjit të ri për mundësitë e barabarta për gratë dhe burrat me fokus në masat dhe aktivitetet për të promovuar barazinë gjinore në të gjitha programet horizontale të komunave, forcimin e rolit të koordinatorëve komunal për mundësi të barabarta dhe lidhjet strukturore ndërmjet Komisioneve për mundësi të barabarta dhe këshillat komunale dhe lokalizimi i Indeksit të barazisë gjinore.

Prioriteti 3.3: Zhvillimi i njësive të vetëqeverisjes lokale përmes kulturës

Zbatimi efikas i kompetencave të komunave në lidhje me kulturën kontribuon në kultivimin e trashëgimisë kulturore, afirmimin e larmisë së përkatësisë etnike dhe kulturore dhe zhvillimin e industrive kulturore si një segment specifik i tregut. Për të arritur këtë qëllim, kapacitetet e të gjithë aktorëve lokalë duhet të forcohen, përveç institucioneve lokale në fushën e kulturës, si për nga aspekti kadrovik, ashtu edhe në atë të infrastrukturës, teknik dhe programor.

Është e domosdoshme të vazhdojnë të gjitha aktivitetet për krijimin e partneriteteve me sektorin privat dhe shoqatat e qytetarëve në mënyrë që të përdoret potenciali i plotë i kulturës për zhvillimin e përsheptuar ekonomik lokal. Prandaj, një përparësi kryesore për periudhën e ardhshme janë njësitë e vetëqeverisjes lokale të mbështetura nga Ministria e Kulturës për të mundësuar zhvillimin më të shpejtë të industrive lokale kulturore dhe krijuese si një themel për zhvillimin e turizmit duke mbështetur krijimin e qendrave krijuese dhe inkubatorëve. Për të arritur këtë prioritet, është e nevojshme të diversifikohen burimet e financimit të kulturës përmes një sistemi stimulimesh tatimore dhe të inkurajohet dhurimi, sponsorizimi, patronazhi dhe forma të tjera të financimit.

Në mënyrë që të mundësohet decentralizimi më i plotë funksional i kulturës, është e nevojshme që të gjitha komunat të mbështeten me grante dhe të

sigurojnë mekanizma të qëndrueshëm për bashkëfinancim të pjesëmarrësve në programe dhe projekte të mbështetura nga BE dhe donatorë të tjerë. Është e domosdoshme poashtu edhe të rriten gradualisht bllok-dotacionet në mënyrë që të plotësohen të gjitha nevojat reale të institucioneve lokale, duke përfshirë jo vetëm fondet për mirëmbajtjen aktuale dhe materiale, por edhe për investime të reja, në mënyrë që të përmirësohet gjendja e pajisjeve dhe funksionaliteti i tyre. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet nevojës për të arritur efekte plotësuese të të gjitha programeve kulturore për të mbështetur të rinjtë, gratë dhe grupet në nevojë të popullatës, dhe në kontekstin e zhvillimit kulturor duhet të vazhdojë të mbështesë krijimin e Qendrave kulturore rinore si qendra multimediale në qytetet. Për shkak të numrit të kufizuar të institucioneve kulturore lokale, dhe sigurimit të ekonomisë së shkallës, është e këshillueshme që të përdoren mundësitë e ofruara nga Ligji për bashkëpunim ndër-komunal dhe nëse ka interes midis komunave, disa nga institucionet komunale të transformohen në institucione të përbashkëta (ndër-komunale).

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Decentralizimi funksional dhe demetropolizimi i kulturës;
- 1.1.2 Transferimi gradual i një pjese të institucioneve nga rrjeti kombëtar me fokus në qendrat kulturore;
- 1.1.3 Përgatitja dhe zbatimi i programeve për promovimin e vlerave kulturore të të gjitha bashkësive etnike si dhe programeve për mbështetjen e aktiviteteve për të rinjtë, gratë dhe grupet e rrezikuara të popullatës;
- 1.1.4 Forcimi i kapaciteteve të personelit, infrastrukturës, teknikës dhe programit të të gjithë aktorëve lokalë përveç rrjetit të institucioneve lokale në fushën e kulturës për hartimin e politikave lokale kulturore dhe planeve strategjike afatmesme dhe afatgjata për zhvillimin kulturor lokal;
- 1.1.5 Vendosja e partneriteteve me sektorin jo-institucional në mënyrë që të shfrytëzohet potenciali i plotë i kulturës për zhvillimin e përshtetshëm të industrive lokale kulturore dhe krijuese si një themel për zhvillimin e turizmit, zejeve dhe degëve të tjera ekonomike të ndërlidhura;
- 1.1.6 Sigurimi i mbështetjes sistematike për krijimin gradual të

Qendrave kulturore rinore si qendra multimediale në qytete.

Prioriteti 3.4: Promovimi i sportit dhe rekreacionit në njësitë e vetëqeverisjes lokale

Sporti dhe rekreacioni janë një fushë brenda kompetencës së vetëqeverisjes lokale që kontribuon në zhvillimin e një shoqërie gjithëpërfshirëse, të hapur dhe tolerante dhe mundëson ndërveprimin shoqëror dhe ka një ndikim pozitiv, veçanërisht tek të rinjtë. Prandaj angazhimi për të promovuar sportet dhe rekreacionin në nivelin lokal duke rritur mbulimin e popullatës me shërbimet përkatëse dhe me theksin tek të rinjtë, gratë dhe grupet e ndjeshme dhe veçanërisht personat me aftësi të kufizuara. Për të arritur këtë qëllim, është e nevojshme të krijohet një infrastrukturë “e hapur për të gjithë”, cilësore dhe efikase në energji për sportet dhe rekreacionin në pronësi të njësive të vetëqeverisjes lokale dhe për të arritur bashkëpunim të drejtpërdrejtë dhe të qëllimshëm me federatat e sporteve. Është e rëndësishme të vazhdohen aktivitetet investuese me fonde nga Buxheti qëndror por edhe nga fondet vetanake të komunave, nga donacionet dhe partneritetet publiko-private dhe të krijohen stimuj të duhur për investime direkte të sektorit privat në këtë fushë.

Lidhur me mbështetjen e drejtpërdrejtë të atletëve, është e dëshirueshme për përfshirjen procedurale të njësive të vetëqeverisjes lokale në realizimin e sistemit të kuponëve ku përparësi duhet t’u jepet sportistëve të rinj dhe grave. Të gjitha format e organizimit të sporteve në nivelin lokal duhet të marrin parasysh përfshirjen më të fortë të grave në organet drejtuese, duke mundësuar një zhvillim shumë më të fortë të sporteve me interes për gratë dhe klubet sportive të grave. Federatat që marrin fonde nga buxheti i shtetit duhet të sigurojnë funksionimin e klubeve sportive të burrave dhe grave dhe/ose reprezentacioneve. Imperative është gjithashtu që të forcohet bashkëpunimi i komunave me Agjencinë për Rini dhe Sport dhe Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës, për formimin e ekipeve sportive shkollore dhe ligave si një pikë fillestare për ndërtimin institucional të sporteve masive në komuna.

Lidhur me transferimin gradual të një pjese të objekteve sportive të menaxhuara nga shteti në komuna, procesi duhet të përshpejtohet përmes zgjidhjes paraprake dhe të plotë të marrëdhënieve juridiko-pronësore. Në këtë kontekst, duhet të përdoren mundësitë për krijimin e formave të bashkëpunimit ndër-komunal për menaxhimin e objekteve më të rëndësishme sportive dhe njësive rekreative që janë në dobi të popullatës në disa komuna fqinje.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Rigjallërimi i ekzistencës dhe krijimi i një infrastrukture të re, cilësore dhe efektive të energjisë për sportet dhe rekreacionin në pronësi të njësive të vetëqeverisjes lokale “të hapura për të gjithë”, me qëllim zhvillimin e kulturës sportive dhe sportive, turizmit sportiv dhe industrive sportive;
- 1.1.2 Krijimi i një baze të dhënash të veçantë (me të dhëna të ndara sipas gjinisë) për infrastrukturën e transferuar në pronësi të komunave, infrastrukturën që planifikohet të transferohet në komuna, numrin e klubeve sportive të asistuar nga komunat dhe për të mundësuar një shkallë më të lartë të barazisë gjinore në sport;
- 3.4.3 Përsheptimi i transferimit të objekteve sportive të menaxhuara nga shteti së bashku me punonjësit e komunave përmes zgjidhjes paraprake dhe të plotë të marrëdhënieve juridike-pronësore;
- 3.4.4 Vendosja e formave të bashkëpunimit ndër-komunal për menaxhimin e përbashkët të mjediseve sportive dhe zonave rekreative më të mëdha dhe më të rëndësishme me rëndësi mikro-rajonale ose rajonale;
- 3.4.5 Bashkëpunimi i komunave me ARS-në dhe MASH-in për formimin e ekipeve dhe ligave sportive shkollore si pikënisje për ndërtimin institucional të sporteve masive në komuna.

KOMPONENTA

4

**RRITJA E REZISTENCËS DHE ZHVILLIMI
I QËNDRUESHËM I VETËQEVERISJES
LOKALE**

Prioriteti 4.1: Standarde të avancuara të planifikimit dhe ndërtimit urban në funksion të zhvillimit të përshpejtuar socio-ekonomik, mbrojtjes së mjedisit dhe klimës

Në fillim të vitit 2020, u miratua një Ligj i ri për planifikimin urban, i cili hoqi dispozitat në lidhje me planifikimin hapësinor (të integruara në një ligj të veçantë) dhe që përmban dispozita për futjen e një sistemi të avancuar dhe të orientuar evropian të planifikimit urban bazuar në pjesëmarrje të gjerë. Për më tepër, ky ligj i ri rregullon zbatimin e planeve dhe dokumentacionit të planifikimit përmes miratimit të dokumentacionit të projektit dhe akteve individuale që janë nën juridiksionin e drejtpërdrejtë të komunës. Nga ana e tyre, veçanërisht komunat urbane vazhduan me investime të konsiderueshme në përgatitjen e planeve urbanistike, duke krijuar efekte pozitive ekonomike në lidhje me një numër degësh ekonomike lokale por edhe në anën e të ardhurave të buxhetit komunal, duke zgjeruar kështu bazën e tatimpaguesve - në lidhje me tatimin e pasurive të patundshme por edhe të ardhurat nga tatimet dhe tarifatat për shërbime specifike dhe para së gjithash tarifa për rregullimin e tokës ndërtimore, e cila është vazhdimisht instrumenti më i fortë fiskal i komunave. Sa i përket zbatimit të planeve urbanistike, duhet theksuar se sistemi elektronik për lejet e ndërtimit të BNJVL-së është plotësisht funksional dhe lejon Entin Shtetëror për Statistikë të përdorë të dhëna të vlefshme për prodhimin e variablave mujorë në lidhje me statistikat e ndërtimit. Në kontekstin e ndërtimit, pritet miratimi i një ligji të ri por duhet të potencohet edhe progresi në lidhje me licencimin e komunave për menaxhimin e tokës ndërtimore të pazhvilluar në pronësi të shtetit.

Angazhimi kryesor për periudhën e ardhshme të programimit është që planet urbane të rriten në një mjet efektiv për mbrojtjen e mjedisit, zvogëlimin e ndotjes së ajrit dhe ndryshimin e klimës përmes një politike të re dhe të gjelbër të trafikut (shtigjet e këmbësorëve dhe shiritat e shpejtë për çiklistët), më shumë zona nën gjelbërim, rezistencë e shtuar nga katastrofat, mbrojtje e qëndrueshme e trashëgimisë kulturore, rigjenerimi urban i zonave të degraduara, dhe realizimi i nevojave specifike të kategorive të cënueshme shoqërore të qytetarëve dhe veçanërisht të personave me aftësi të kufizuara. Nevoja për planifikim dhe rregullim të duhur të hapësirës duke integruar nevojat e nevojave specifike të grave nuk duhet të nënvlerësohet.

Nga ana tjetër, nuk është e pazakontë që planet e detajuara urbane të provokojnë reagime publike, veçanërisht nëse ato janë të përqendruara vetëm në efektet ekonomike dhe nëse neglizhojnë ndikimet sociale dhe

mjedisore. Mësuar nga këto përvoja, është e këshillueshme që publiku të përfshihet në mënyrë optimale në fazën fillestare të përgatitjes së programeve vjetore për përgatitjen e planeve urbanistike të komunave. Për të siguruar përfshirje, pjesëmarrje dhe publicitet në procesin e planifikimit urban, komunat duhet të forcojnë punën e organeve të tyre pjesëmarrëse. Për atë dhe është e domosdoshme të sigurohet informacion në kohë për të gjithë qytetarët përmes kanaleve të ndryshme të komunikimit, veçanërisht duke marrë parasysh që kategoritë më të prekshme shpesh nuk kanë qasje në teknologji dhe mënyra moderne të shkëmbimit të informacionit.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Përmirësimi i standardeve të planifikimit urban për të adresuar ndikimet shëndetësore, socio-ekonomike dhe mjedisore të krizës Covid-19 si dhe sfidat në rritje që lidhen me ndotjen e ajrit dhe ndryshimin e klimës dhe uljen e rrezikut nga katastrofat;
- 1.1.2 Rishikimi i zgjidhjeve të trafikut me qëllim krijimin e kushteve të trafikut për ecje dhe përdorim të pandërprerë të biçikletave (korsi të ndara të shpejta, etj.) Dhe mjeteve të tjera të transportit që nuk shkaktojnë ndotje të ajrit;
- 1.1.3 Futja e standardeve moderne për rigjenerimin urban dhe socio-ekonomik të pjesëve të degraduara të zonave në qytete dhe fshatra, mbrojtja e gjelbërimit urban dhe zonave për rekreacion, si dhe e trashëgimisë kulturore;
- 1.1.4 Përmirësimi i të gjitha aspekteve pjesëmarrëse të procesit të planifikimit urban dhe digjitalizimi i mëtejshëm i proceseve dhe procedurave;
- 1.1.5 Kalimi në planifikimin urban që është i ndjeshëm nga aspekti gjinor dhe i ndjeshëm ndaj nevojave të kategorive më të prekura të popullsisë;
- 1.1.6 Forcimi i kapaciteteve të administratës lokale për menaxhimin e të dhënave hapësinore dhe numerike dhe parashikimin e trendeve hapësinore dhe socio-ekonomike

Prioriteti 4.2: Përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i mbulimit të popullatës me shërbime komunale

Sfida më e madhe në fushën e aktiviteteve komunale është boshllëku i madh i investimeve që lidhen me rritjen e nevojave për rinovimin dhe zhvillimin e infrastrukturës komunale, veçanërisht në fushën e shërbimeve të ujit dhe administrimit të mbeturinave. Vlerësimi institucional është se në fushën e shërbimeve në lidhje me menaxhimin e mbeturinave është e nevojshme të mobilizohen investime me vlerë të paktën 150 milion euro dhe në shërbimet e ujit deri në vitin 2040 janë të nevojshme investime prej mbi 1.5 miliardë euro. Kjo sfidë kërkon nevojën për një koordinim të zgjeruar të të gjithë aktorëve, adresimin e duhur në strategjinë fiskale, diversifikimin e burimeve të financimit dhe përdorimin e tyre optimal përmes përgatitjes dhe zbatimit të një programi afatgjatë të investimeve me projekte të përgatitura me cilësi. Përveç infrastrukturës për shërbimet e ujit dhe menaxhimin e mbeturinave, është e nevojshme të vazhdohet me investime për rehabilitimin dhe ndërtimin e rrugëve dhe rrugëve lokale dhe infrastrukturës tjetër në lidhje me kryerjen e aktiviteteve komunale.

Një cikël investimesh i hartuar dhe zbatuar në kohë dhe i mirë do të forcojë segmentin e gjelbër të ekonomisë së vendit dhe do të krijojë vende të reja të gjelbërta të punës me cilësi si një përcaktim i Aghendës së gjelbër për Ballkanin Perëndimor dhe planit përkatës të investimeve. Ky cikël investimesh duhet të shoqërohet nga një reformë e sistemit të veprimtarive komunale ku përcaktohen përparësitë e mëposhtme: vendosja e një inspektimi më efikas lokal përmes transformimit të tij në një polici komunale, konsolidimi i ndërmarrjeve komunale të shërbimeve në mënyrë që të mundësojë një ekonomi më të madhe të shkallës dhe kursimet dhe forcimi i vazhdueshëm i kapaciteteve të komunave dhe i shërbimeve komunale publike për të përmirësuar shërbimet komunale. Në kontekstin e reformës në sektorin komunal, procesi i futjes së rregullimit ekonomik të çmimeve të shërbimeve komunale dhe veçanërisht të shërbimeve të menaxhimit të mbetjeve duhet të vazhdojë në të njëjtën mënyrë siç ishte bërë me shërbimet e ujit dhe për të vendosur të gjithë mekanizmat që do të ofrojnë politikë të arsyeshme të kostove të shërbimeve komunale.

Në mënyrë që këto reforma sistemike të hyjnë në fuqi, është e nevojshme të përcaktohen në kohën më të shkurtër të mundshme të gjitha vendet për ndërtimin e deponive sanitare rajonale dhe të përfundohet vendosja e sistemeve të menaxhimit të mbetjeve në nivelin e rajoneve të planifikimit. Aktivitetet për transferimin e sistemeve informale të furnizimit me ujë nën juridiksionin e ndërmarrjeve publike komunale gjithashtu duhet të forcohen.

Pritet që investimet e rritura në vëllim dhe fushëveprim dhe reforma e zbatuar vazhdimisht e sektorit komunal do të rezultojë në përmirësimin e kushteve të jetesës dhe në këtë mënyrë një standard më të lartë jetese për të gjithë qytetarët, veçanërisht grupet e ndjeshme dhe popullsinë në zonat rurale. Në mënyrë që këto reforma të marrin mbështetje të gjerë nga publiku dhe përdoruesit e shërbimeve, është e nevojshme të zbatohen vazhdimisht masa për forcimin e ndërgjegjësimit të publikut përmes bashkëpunimit me shoqatat e qytetarëve, në mënyrë që të mbrohet mjedisi, burimet e ujit të pijshëm dhe infrastruktura për ujin dhe shërbimet komunale por edhe duke dhënë një kontribut personal në mirëmbajtjen e higjienës së hapësirës publike, gjelbërimit brenda dhe përreth vendbanimeve, pajisjeve urbane etj.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Përgatitja e planeve investuese 4-8 ose shumëvjeçare me paketa specifike të projektit dhe dokumentacion teknik dhe financiar (Investim i tubacionit), bazuar në studimet e fizibilitetit ekonomik që duhet të përgatiten në bashkëpunim me donatorët dhe organizatat ndërkombëtare financiare;
- 1.1.2 Menaxhimi sistematik dhe gradual i procesit të konsolidimit të ofruesve të shërbimeve të ujit dhe menaxherëve të mbeturinave përmes rajonalizimit dhe krijimit të ndërmarrjeve publike ndër-komunale;
- 1.1.3 Vendosja e rregullimit ekonomik të tarifave dhe çmimeve të shërbimeve komunale që pasqyrojnë ciklin e plotë real të kostove të justifikuar si dhe një sistem me standarde kombëtare për funksionimin e NPK-ve, duke marrë parasysh entitetet dhe procedurat e përcaktuara me ligj;
- 1.1.4 NPK-të komunale për të përmirësuar ndjeshëm praktikatat dhe sistemet e tyre të informacionit dhe menaxhimit;
- 1.1.5 Sigurimi i konsensusit midis palëve të interesuara lokale në të gjitha vendet për deponitë rajonale dhe krijimi i plotë i infrastrukturës së menaxhimit të mbetjeve në nivelin e rajoneve të planifikimit, duke përfshirë mbylljen dhe rehabilitimin e deponive të paligjshme dhe promovimin e zgjedhjes primare të burimit të gjenerimit të mbeturinave përmes stimulimeve përkatëse;
- 1.1.6 Zbatimi i vazhdueshëm i masave për forcimin e vetëdijes publike përmes bashkëpunimit me shoqatat e qytetarëve;
- 1.1.7 Riorganizimi i shërbimit të kujdestarëve komunal në njësitë e vetëqeverisjes lokale.

Prioriteti 4.3: Lokalizimi i veprimit të klimës dhe përmirësimi i mbrojtjes së mjedisit dhe natyrës

Arritja e një cilësie më të lartë në të gjitha mediat mjedisore është e domosdoshme për periudhën e ardhshme të programit, veçanërisht për shkak të prirjes së përkeqësimit. Sfidat në lidhje me cilësinë e ajrit të ambientit bien në sy. Prandaj nevoja për një koordinim dhe bashkëpunim më të thellë të shtetit me njësitë e vetëqeverisjes lokale, formimi i një programi të përshtatshëm dhe kompleks investimesh për të zvogëluar ndotjen e ajrit të ndjekur nga një seri masash institucionale që duhet të përfshijnë përmirësimin e monitorimit të cilësisë së ajrit të ambientit, inspektim të zgjeruar, përgatitjen e planeve lokale për përmirësimin e cilësisë së ajrit të ambientit dhe kështu lokalizimin e aktiviteteve, përkatësisht përshtatjen e të gjitha masave dhe aktiviteteve në kontekstin lokal. Nga ana e tij, shteti duhet të përmirësojë të gjitha standardet që lidhen me cilësinë e karburantit, automjetet dhe shkarkimet industriale. Lidhur me ndotjen industriale, është e nevojshme të sigurohet mbështetje sistematike për sektorin privat përmes linjave të buta të kreditit për prokurimin e pajisjeve dhe teknologjive të reja për të zvogëluar ndotjen e mjedisit si dhe lehtësimin e taksave për importet. Vendosja dhe zhvillimi i një politike të gjelbër të taksave është e nevojshme në drejtim të prokurimit të automjeteve elektrike dhe hibride për qytetarët dhe sektorin privat, si dhe prokurimin e biçikletave dhe automjeteve të tjera elektrike dhe kjo politikë duhet të shtrihet në njësitë e vetëqeverisjes lokale respektivisht instrumentet fiskalë që mund të përdoren për të stimuluar sjelljen me përgjegjësi mjedisore të tatimpaguesve.

Lidhur me mbrojtjen e ujit, koordinimi më i madh i të gjithë aktorëve të interesuar dhe integrimi institucional është i nevojshëm për të kapërcyer copëzimin e kompetencave, për të mundësuar decentralizim më të madh dhe për të rritur efektivitetin dhe efikasitetin e përgatitjes dhe zbatimit të masave të lidhura me politikën për menaxhimin e ujit në pellgun e lumit si nivel bazë për përgatitjen e programeve komunale për menaxhimin e integruar të ujërave, pasuar nga vendosja e monitorimit të integruar të cilësisë së ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.

Lidhur me menaxhimin e mbetjeve, është planifikuar të zbatohet një reformë gjithëpërfshirëse duke përmirësuar kornizën e përgjithshme ligjore dhe duke vazhduar procesin e rehabilitimit të zonave të nxehta të mbetura përmes rehabilitimit, në mënyrë që të zvogëlohet presioni i ndotjes në mjedisin jetësor dhe shëndetin e njeriut.

Vëmendje e veçantë në periudhën e ardhshme duhet t'i kushtohet përmirësimit të menaxhimit të zonave të mbrojtura me një fokus në përgatitjen me kohë dhe cilësore të planeve për menaxhimin e tyre dhe financimin e përmirësuar (veçanërisht në fushën e pagesave për shërbimet e ekosistemit), përfshirjen më të madhe të njësive të vetqeverisjes lokale në menaxhimin e kategorive të përshtatshme të zonave të mbrojtura dhe futja e një ndalimi për ndërtimin e hidrocentraleve të rinj të vegjël në zonat e mbrojtura dhe parqet kombëtare. Është e domosdoshme të vazhdoen aktivitetet për vlerësimin e zonave të mbrojtura, rishpallja sistematike dhe metodike e tyre dhe shpallja e zonave të reja të mbrojtura ku spikat iniciativa për shpalljen e Malit Sharr si park të ri kombëtar.

Situata në mjedisin jetësor kërkon shtrëngim të politikës së kundërvajtjes dhe asaj penale, përmes së cilës është e nevojshme të forcohet kapaciteti i inspektoratit shtetëror dhe shërbimeve lokale të inspektimit në komuna. Në këtë kontekst, bashkëpunimi ndër-komunal duhet të forcohet. Këto aktivitete duhet të pasohen nga intensifikimi i fushatave të ndërgjegjësimit publik që duhet të zbatohen përmes bashkëpunimit të drejtpërdrejtë me shoqatat e qytetarëve në mënyrë që të forcojnë transparencën dhe llogaridhënien e aktorëve institucionalë përfshirë komunat dhe NPK-të dhe si pasojë të rrisin besimin e qytetarëve. Në kontekstin e qeverisjes së mirë, është e nevojshme të krijohen mekanizma efektivë për pjesëmarrjen e publikut, qasjen në informacion, qasjen në drejtësi për çështjet ekologjike dhe raportimin mbi mjedisin dhe forcimin e kapacitetit administrativ të organeve kompetente përgjegjëse për vlerësimin e mjedisit për planet strategjike, programe dhe projekte. Të gjithë organet pjesëmarrëse në komuna duhet të mbështeten duke siguruar kushte të përshtatshme hapësinore dhe teknike, përfshirë mbështetjen për iniciativat e qytetarëve si dhe mekanizmin e votimit për referendumin lokal.

Në periudhën e ardhshme, vëmendja duhet t'i kushtohet mbrojtjes nga zhurma e mjedisit, veçanërisht në zonat urbane.

Një sfidë e veçantë është realizimi i skenarit të gjelbër të Strategjisë së zhvillimit të energjisë, ku në kontekstin e zvogëlimit të ndikimeve negative në mjedis, do të veçonim nevojat për: 1) investime sistematike dhe më të forta në energji efikase; 2) kontrolli i intensifikuar i vendeve të ndërtimit dhe respektimi i kriterëve të energjisë gjatë ndërtimit dhe rindërtimit të objekteve; 3) dyfishimi i prodhimit të energjisë nga burimet e rinovueshme (energji diellore, termocentralet e erës dhe biogazit) në periudhën afatmesme dhe

4) përfundimi i tubacioneve kryesore të gazit dhe vendimarrja përmes konsultimit me njësitë e vetëqeverisjes lokale për zgjedhjen e modelit më të duhur për ndërtimin e rrjeteve të shpërndarjes së gazit natyror. Ka pritje të mëdha nga krijimi i Fondit të efijencës së energjisë, i cili duhet të sigurojë fonde mbi një bazë të qëndrueshme për financimin e projekteve të efijencës së energjisë (EE), duke përfshirë ndërtesat publike në pronësi të komunave dhe institucioneve lokale dhe kompanive, por edhe përmbushjen e të gjitha juridiksioneve të tjera lokale në lidhje me EE-në të themeluara me ligj.

Investimet në infrastrukturën ekologjike dhe masa të tjera për mbrojtjen e mjedisit do të kontribuojnë njëkohësisht në efekte jashtëzakonisht pozitive ekonomike si në drejtim të ringjalljes së segmenteve specifike të tregut (ndërtimi, zbatimi i teknologjive të reja dhe degëve të tjera), ashtu edhe në drejtim të rritjes së vlerës së shtuar në përmbajtjen e mallrave dhe shërbimeve të prodhuara në vend, duke forcuar kështu aftësinë konkurruese të ekonomisë lokale por edhe ekonomisë së vendit në tërësi. Pikërisht konkurrenca më e madhe me të ashtuquajturën shërbimet dhe produktet “eko” dhe kalimi në një “ekonomi qarkulluese” do të lehtësojnë kalimin e përgjithshëm të modelit ekzistues ekonomik të vendit në një model të gjelbër të zhvillimit të bazuar në eksporte. Në bashkëpunim me zhvillimin e kapitalit njerëzor përmes përvetësimit të njohurive dhe aftësive specifike të përparuara për zbatimin e teknologjive “të pastra”, modeli i rritjes dhe zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik lokal do të rezultojë në krijimin e vendeve të reja të punës dhe me cilësi “të gjelbërta”.

Një emërues i përbashkët për adresimin e të gjitha këtyre sfidave është nevoja për një koordinim shumë më efektiv midis pushtetit qëndror dhe lokal dhe bashkëpunimit të zgjeruar ndër-sektorial, si dhe ndërtimin e kapaciteteve integrale në të gjitha nivelet e qeverisjes (veçanërisht në komunat rurale) për mbrojtje dhe integrim efektiv të mjedisit jetësor dhe integrim të mbrojtjes së mjedisit jetësor në politikat e tjera (bujqësi, transport, energjetikë, politika industriale, etj.). Kjo pasohet nga nevoja për zbatim të përkushtuar të tranzicionit në neutralitetin e klimës, duke mundësuar veprim efektiv të klimës duke lokalizuar përgjigjen ndaj ndryshimit të klimës me një fokus në kategoritë më të prekshme të popullsisë që janë më të ekspozuara ndaj efekteve të dëmshme të ndryshimit të klimës.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Përmirësimi i kornizës normative dhe politikave kombëtare në fushën e mjedisit dhe ndryshimit të klimës, rregullimi i mëtejshëm i kompetencave të komunave në drejtim të një autonomie më të madhe në kryerjen e tyre dhe forcimi i mekanizmave të vendosura ligjërisht për financimin e kompetencave të transferuara të komunave;
- 1.1.2 Forcimi gjithëpërfshirës i kapaciteteve të palëve të interesuara institucionale lokale, duke përdorur mundësitë ligjore për krijimin e një administrate të përbashkët të komunave që nuk kanë burime të mjaftueshme njerëzore;
- 1.1.3 Koordinimi dhe bashkëpunimi i thelluar i shtetit me njësitë e vetëqeverisjes lokale, formimi i një programi të përshtatshëm dhe kompleks investimesh për zvogëlimin e ndotjes së ajrit i ndjekur nga një sërë masash institucionale që duhet të përfshijnë përmirësimin e monitorimit të cilësisë së ajrit të ambientit, mbikqyrjes së përforcuar të inspektimit, mbi planet lokale për përmirësimin e cilësisë së ajrit të ambientit dhe kështu lokalizimin e aktiviteteve, dmth përshtatjen e të gjitha masave dhe aktiviteteve në kontekstin lokal;
- 1.1.4 Shtrëngimi i politikës kundërvajtëse dhe penale;
- 1.1.5 Vendosja dhe zhvillimi i politikës së gjelbër të taksave, urbane, trafikut dhe transportit në nivelin shtetëror dhe lokal;
- 1.1.6 Koordinim më efikas i të gjithë aktorëve dhe integrimi institucional në mënyrë që të kapërcehet fragmentimi i kompetencave në fushën e menaxhimit të ujit;
- 1.1.7 Adresimi i ndotjes industriale të trashëguar dhe rivitalizimi i zonave të degraduara në komuna;
- 1.1.8 Përmirësimi i menaxhimit të zonave të mbrojtura dhe krijimi i formave të bashkëpunimit ndër-komunal;
- 1.1.9 Zhvillimi dhe implementimi i programeve komunale të eficiencës së energjisë duke përdorur mundësitë për krijimin e formave të përshtatshme të bashkëpunimit ndër-komunal;
- 1.1.10 Investime sistematike dhe më të forta në eficiencën e energjisë;
- 1.1.11 Vendosja e mekanizmave efektivë për pjesëmarrjen e publikut, qasjen në informacion, qasjen në drejtësi për çështjet ekologjike dhe raportimin për mjedisin jetësor dhe forcimin e kapacitetit administrativ të autoriteteve mjedisore përgjegjëse për planet strategjike, programet dhe projektet;

- 1.1.12 Mbështetje e qëndrueshme dhe e vazhdueshme operacionale nga njësitë e vetëqeverisjes lokale për të gjitha organet pjesëmarrëse në komuna duke siguruar kushte të përshtatshme hapësinore dhe teknike, duke përfshirë mbështetjen për iniciativat e qytetarëve si dhe mekanizmin e votimit për referendumin lokal;
- 1.1.13 Zbatimi i fushatave të ndërgjegjësimit të publikut që duhet të zbatohen përmes bashkëpunimit të drejtpërdrejtë me shoqatat e qytetarëve me qëllim të forcimit të transparencës dhe llogaridhënies së aktorëve institucionalë, përfshirë komunat dhe NPK-të dhe si pasojë rritjen e besimit të qytetarëve;
- 1.1.14 Rritja e ndërgjegjësimit të publikut në mesin e qytetarëve për problemet që lidhen me ndryshimin e klimës në mënyrë që të rritet aftësia adaptuese e popullatës lokale dhe ekonomisë lokale, veçanërisht në sektorët e bujqësisë dhe blegtorisë, biodiversitetit, pylltarisë, shëndetësisë, turizmit, trashëgimisë kulturore, burimet ujore dhe zhvillimi socio-ekonomik;
- 1.1.15 Mundësimi i veprimit efektiv të klimës duke lokalizuar përgjigjen ndaj ndryshimit të klimës me një fokus në kategoritë më të prekshme të popullsisë që janë më të ekspozuar ndaj efekteve të dëmshme të ndryshimit të klimës.

Prioriteti 4.4: Mbrojtja e përmirësuar e popullatës nga krizat dhe katastrofat

Republika e Maqedonisë së Veriut është e ekspozuar ndaj ndikimit të llojeve të ndryshme të katastrofave natyrore dhe katastrofave të tjera, siç janë përmbytjet, zjarret në pyje, thatësira, tërmete, rrëshqitje të tokës, ngjarje që lidhen me temperatura ekstreme dhe katastrofa të motit, etj. Përmbytjet janë më të shpeshtat dhe me intensitetin dhe madhësinë më të madhe, zjarret në pyje po rriten me intensitet, ndërsa tërmetet kanë ndikimin më të madh në shtet dhe qytetarët e tij, për sa i përket humbjes së jetës njerëzore dhe dëmeve materiale. Duke pasur parasysh përkeqësimin e vazhdueshëm të gjendjes së mjedisit dhe ndikimin në rritje të ndryshimit të klimës, pritet që të ketë një periudhë të rritjes së konsiderueshme të frekuencës, intensitetit dhe madhësisë së ngjarjeve katastrofike që do të kenë një ndikim serioz në rezistencën e bashkësitë lokale.

Nga ana tjetër, në vitet e kaluara ne kemi qenë dëshmitarë të shfaqjes së rreziqeve dhe kërcënimeve të reja atipike, të cilat përfaqësojnë një tronditje akute dhe një stres afatgjatë për sistemin e menaxhimit të krizës për sa i përket gatishmërisë, reagimit dhe rimëkëmbjes, si në shkallë vendi ashtu edhe në

nivel lokal. Këtu përfshihet kriza e migrantëve dhe refugjatëve të vitit 2015, si dhe pandemia Covid-19. Me gjithë këtë në mendje, është e nevojshme që sistemi i zvogëlimit të rrezikut nga katastrofa të lëvizë nga një grup i fragmentuar i veprimtarive dhe masave të reagimit dhe rimëkëmbjes në një sistem të mirë-strukturuar parandalimi, paralajmërimi të hershëm, reagimi dhe shërimi rezistent. Rrjedhimisht, nevoja për kompetenca të forcuara lokale dhe përmes tyre një rol të zgjeruar për njësitë e vetëqeverisjes lokale si palët e para të interesuara që kanë trajtuar dhe do të vazhdojnë të merren me krizat dhe katastrofat, por gjithashtu të parët për të siguruar mbrojtjen dhe zbutjen e efekteve negative. Në këtë kontekst dhe duke marrë parasysh përvojën me krizën aktuale shëndetësore të shkaktuar nga Covid-19, ekziston nevoja për të përfshirë reagimin ndaj krizave shëndetësore në segmentin e menaxhimit të krizave dhe forcimin e saj në nivelin lokal.

Një angazhim kryesor për periudhën e ardhshme është krijimi i një sistemi kombëtar efikas dhe funksional për parandalimin, paralajmërimin e hershëm, gatishmërinë, reagimin dhe rikuperimin nga katastrofat natyrore dhe të shkaktuara nga njeriu, në të cilat komunat do të marrin pjesë në përputhje me kompetencat dhe përgjegjësitë e përforcuara dhe përcaktuara qartë dhe me burime dhe kapacitete të mjaftueshme. Ky zotim është në përputhje me Programin e Qeverisë së RMV nga viti 2020 i cili përcakton zbatimin e reformës strukturore të menaxhimit të krizës dhe sistemeve të mbrojtjes dhe shpëtimit si dhe Kornizën e OKB-së të Sendait për veprim për periudhën 2015-2030. Nga ana e tyre, komunat duhet të azhurnojnë rregullisht vlerësimet e rreziqeve nga të gjitha llojet e rrisqeve dhe rreziqeve dhe t'i marrin ato në konsideratë në të gjitha dokumentet strategjike dhe programore, si dhe planet në nivelin lokal. Nga ana tjetër, duke iu përgjigjur sfidave të rreziqeve urbane, përfshirë ndryshimin e klimës, të cilat ndikojnë në qëndrueshmëri, qytetet në vend duhet të përgatisin strategji për qëndrueshmërinë e tyre urbane dhe të zhvillojnë politika gjithëpërfshirëse dhe të zbatojnë masa dhe aktivitete për transformim dhe adaptim. Të gjitha këto masa duhet të shoqërohen me përgatitjen e një programi për ndërtimin e vazhdueshëm të kapaciteteve të komunave, bashkëpunimin me sektorin publik dhe privat, akademinë, si dhe gjithëpërfshirjen dhe pjesëmarrjen në procese dhe përfshirjen e kategorive të ndryshme të qytetarëve.

Një numër sfidash janë identifikuar në aspektin e segmentit të mbrojtjes nga zjarri, si për sa i përket financimit të qëndrueshëm dhe të rregullt, ashtu edhe për sa i përket vendosjes organizative, kompetencës funksionale dhe burimeve të disponueshme. Sfida kryesore për t'u adresuar në periudhën e

ardhshme është integrimi funksional i njësive territoriale të zjarrfikësve në sistemin e vetëm për uljen e rrezikut nga katastrofat, përmes harmonizimit të kompetencave, modernizimit, pajisjeve teknike, personelit dhe konsolidimit të burimeve të financimit.

Në fund, duke marrë parasysh segmentin e përgjithshëm të zvogëlimit të rrezikut në nivel lokal, është e nevojshme të sigurohet një siguri më e madhe publike në nivel lokal.

Prioriteti do të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Vendosi një kornizë normative dhe vendosni një sistem efikas dhe funksional për parandalimin, paralajmërimin e hershëm, gatishmërinë, rigjenerimin dhe reagimin ndaj fatkeqësive dhe katastrofave, përfshirë komunat me kompetenca dhe përgjegjësi të përcaktuara qartë;
- 1.1.2 Përditësoni rregullisht vlerësimet e rrezikut të fatkeqësive natyrore dhe fatkeqësive të tjera dhe sigurinë e të gjitha llojeve të rrisqeve dhe rreziqeve të njësive të vetëqeverisjes lokale si dokumente dhe mjete themelore për përfshirjen e zvogëlimit të rrezikut të katastrofës në dokumentet strategjike dhe programore. dhe planet në nivelin lokal;
- 1.1.3 Miratimi i strategjive për rezistencën e qyteteve përmes zhvillimit të politikave, masave dhe aktiviteteve gjithëpërfshirëse për transformim dhe adaptim;
- 1.1.4 Përgatitja e një programi për ndërtimin e vazhdueshëm të kapaciteteve të komunave, bashkëpunimi me sektorin publik dhe privat, publikun ekspert, si dhe sigurimin e përfshirjes së plotë dhe pjesëmarrjes në procese;
- 1.1.5 Integrimi funksional i njësive territoriale të zjarrfikësve në një sistem të reformuar për mbrojtjen dhe shpëtimin dhe menaxhimin e krizave përmes harmonizimit të kompetencave, modernizimit, pajisjeve teknike, forcimit të kuadrit dhe konsolidimit të burimeve të financimit;
- 1.1.6 Vendosi forma të bashkëpunimit ndër-komunal për përgatitjen dhe zbatimin e masave të përbashkëta praktike, aktiviteteve dhe detyrimeve të komunave, përfshirë krijimin e NJTZ-ve (njësive territoriale të zjarrfikësve) ndër-komunale (nëse është e nevojshme për të harmonizuar ligjet) dhe promovimin e vullnetarizmit në mbrojtjen nga zjarri.

Prioriteti 4.5: Shërbime lokale të përmirësuara nga fusha e mbrojtjes shëndetësore

Përvoja me pandeminë Covid-19 tregon nevojën për të forcuar kornizën ligjore dhe kapacitetin institucional, si dhe burimet njerëzore dhe financiare të të gjithë aktorëve dhe veçanërisht përgjigjen lokale ndaj krizave shëndetësore. Prandaj, zotimi kryesor për periudhën e ardhshme të programit është që komunat të përfshihen plotësisht në paralajmërimin e hershëm dhe vlerësimin e rrisqeve dhe rreziqeve të krizave shëndetësore, me detyrime dhe përgjegjësi të përcaktuara qartë në mënyrë që të krijojnë strategji dhe politika për zhvillimin e qëndrueshëm lokal, por edhe për përgjigje në kohë, efikase dhe efektive ndaj krizave shëndetësore. Në këtë kontekst, është e nevojshme të përmirësohet modeli i decentralizimit në kujdesin shëndetësor duke përcaktuar kompetencat dhe përgjegjësitë e duhura për komunat, shoqëruar me transferimin e burimeve të mjaftueshme financiare dhe njerëzore. Duke vepruar kështu, komunave duhet t'u mundësohet që të zbatojnë në mënyrë të pavarur masa parandaluese, operacionale, kufizuese dhe masa të tjera në varësi të kontekstit lokal, profilit të rreziqeve dhe kushteve aktuale ekonomike, sociale dhe të tjera.

Kjo qasje duhet të shoqërohet nga një mekanizëm efikas dhe efektiv për bashkëpunim, komunikim dhe koordinim të përmirësuar me institucionet në nivelin lokal, me qendrat për shëndetin publik por edhe vertikalisht me të gjitha autoritetet shtetërore kompetente.

Parashikohet që kjo përparësi e Programit të arrihet përmes zbatimit të masave të mëposhtme:

- 1.1.1 Decentralizimi i mëtejshëm me qëllim të forcimit të reagimit lokal ndaj krizave shëndetësore, për të ofruar në mënyrë më të mirë kujdes shëndetësor veçanërisht për grupet më të rrezikuara të popullatës dhe për të promovuar shëndetin publik në një mënyrë të qëndrueshme dhe sistematike;
- 1.1.2 Mundësimi i komunave për të zbatuar masa parandaluese, operacionale, kufizuese dhe masa të tjera në përputhje me kontekstin lokal dhe gjendjen shëndetësore të popullatës;
- 1.1.3 Për të mundësuar bashkëpunim, komunikim dhe koordinim më efikas në një nivel horizontal në komuna, me qendrat e shëndetit publik por edhe me organet përkatëse të administratës shtetërore.

FINANCIMI I PROGRAMIT

Financimi dhe kofinancimi i masave nga ky Program, si dhe i aktiviteteve dhe projekteve të përcaktuara në planet e veprimit do të bëhen përmes burimeve të mëposhtme të fondeve:

- ▲ Nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë së Veriut, nga alokimet buxhetore të Ministrisë së Vetëqeverisjes Lokale dhe organeve të tjera të administratës shtetërore, agjencive dhe fondeve që janë bartës të zbatimit të aktiviteteve dhe projekteve të caktuara, në përputhje me Planet e veprimit të miratuara të Programit;
- ▲ Alokimet e buxhetit nga buxhetet e njëjsteve të vetëqeverisjes lokale për realizimin e aktiviteteve dhe projekteve;
- ▲ Fonde të bazuara në donacione dhe sponsorizime;
- ▲ Mbështetje nga donatorët ndërkombëtarë;
- ▲ Fondet nga ndihmat para anëtarësimit të BE-së (IPA) për komponentët dhe sektorët përkatës, të cilët ofrojnë fonde për të mbështetur: procesin e decentralizimit dhe forcimin e sistemit të vetëqeverisjes lokale, përfshirë zbatimin e politikave dhe ligjeve përkatëse, zhvillimin lokal, bashkëpunimi tejkuftar i komunave, etj;
- ▲ Burime të tjera të financimit.

Është e një rëndësie të veçantë në periudhën e ardhshme të programit të forcohen sistematikisht kapacitetet e komunave për thithjen efikase të fondeve IPA duke hartuar dhe zbatuar programe të përshtatshme trajnimi dhe duke siguruar burime shtesë (organizative dhe financiare) për të ndihmuar veçanërisht komunat më të vogla që nuk kanë kapacitet të mjaftueshëm për të përballuar zbatimin e projekteve më të mëdha.

ZBATIMI DHE MONITORIMI I PROGRAMIT

Operacionalizimi i angazhimeve të programit do të bëhet përmes përgatitjes dhe zbatimit të planeve tre-vjeçare të veprimit.

Me qëllim të forcimit të koordinimit të të gjitha organeve të përfshira në zbatimin e Programit dhe planeve të veprimit, **do të formohet një Trup i përbashkët koordinativ i të gjithë aktorëve, bazuar në një Vendim të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut me propozimin e Ministrisë së Vetëqeverisjes Lokale.**

Mënyra e funksionimit të Trupit Koordinativ do të përcaktohet me Rregulloren e punës.

Detyrimi kryesor i këtij Trupi Koordinativ është të sigurojë informacion në kohë dhe gjithëpërfshirës për zbatimin e aktiviteteve dhe projekteve në bazë të të cilave Ministria e Vetëqeverisjes Lokale do të përgatisë raporte vjetore për zbatimin e Programit dhe planeve të veprimit dhe t'i dorëzojë ato deri tek Qeveria për shqyrtim dhe miratim. Ky Trup Koordinativ do të përfshihet në organizimin e ngjarjeve konsultative: punëtori tematike dhe konferenca, në përputhje me nevojat për kryerje të monitorimit, vlerësimit periodik dhe raportimit në raport me rezultatet e zbatimit të Programit dhe planeve të veprimit.

Ministria e Vetëqeverisjes Lokale do të vazhdojë me praktikën e vendosur për kryerjen e sondazheve të rregullta dhe sondazheve të tjera në njësitë e vetëqeverisjes lokale me mbështetjen e donatorëve të interesuar dhe sondazhet e kënaqësisë së qytetarëve me ofrimin e shërbimeve lokale.

Për mënyrën e raportimit mbi zbatimin e Programit për Zhvillim të Qëndrueshëm Lokal dhe Decentralizim 2021 - 2026 dhe planet e veprimit tre-vjeçar, Ministria e Vetëqeverisjes Lokale do të aktivizojë një mjet elektronik të dedikuar dhe do të ndajë një manual përdorimi me të gjitha

palët e interesuara të aktiviteteve dhe projekteve të renditura në planin e veprimit. Kjo platformë elektronike e bazuar në të dhëna të përfunduara ka funksionalitetin për të gjeneruar raporte mbi statusin e zbatimit të Planit të veprimit të Programit.

Vlerësimet periodike dhe vlerësimi përfundimtar i Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim 2021 - 2026 do të realizohen në bazë të Matricës së monitorimit strategjik (Shtojca 1). Matrica për monitorimin strategjik rendit një numër të kufizuar të indikatorëve të matshëm të karakterit strategjik për secilin nga prioritetet e Programit dhe bazuar në të dhënat e disponueshme për vitin bazë dhe ekzistencën e burimeve të rregullta të të dhënave, për atë edhe janë projektuar vlerat e qëllimeve të performancës deri në vitin 2024 dhe 2026.

SHTOJCA

1

**MATRICA PËR MONITORIM STRATEGJIK
TË ZBATIMIT TË PROGRAMIT PËR ZHVILLIM TË
QËNDRUESHËM LOKAL DHE DECENTRALIZIM**

Komponenta 1: KORNIZA NORMATIVE DHE ASPEKTEVE TË TJERA FUNKSIONALE TË SISTEMIT TË VETËQEV		
Prioriteti 1.1: Përmirësimi i kornizës normative dhe aspekteve të tjera funksionale të sistemit të vetëqev		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	Vlerësimi
Kënaqësia e qytetarëve me cilësinë e jetës në komunën e tyre (nota mesatare në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Kënaqësia e qytetarëve me mënyrën e menaxhimit të komunës ku ata jetojnë (% e të anketuarve pjesërisht dhe plotësisht të kënaqur)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Kënaqësia e qytetarëve me shërbimet e ofruara nga komunat (rezultati mesatar në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Numri i komunave me sistem të vendosur të një sporteli për shërbime	Anketa në NJVL-së për zbatimin e kompetencave lokale	
Kënaqësia e qytetarëve me transparencën dhe përgjegjësinë e komunave (rezultati mesatar në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Prioriteti 1.2: Sigurimi i burimeve të mjaftueshme financiare për të zbatuar të gjitha kompetencat e de		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	Vlerësimi
Pjesa (%) e të ardhurave publike lokale në PBB	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Pjesa (%) e të ardhurave publike lokale në të ardhurat publike të Qeverisë së përgjithshme	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Kënaqësia e qytetarëve me transparencën fiskale të komunave (% e të anketuarve të kënaqur)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Komponenta 2: ZHVILLIM EKONOMIK DHE RITJEN E NJË		
Prioritet 2.1: Krijimi i parakushteve të nevojshme për zhvillimin e përsheptuar ekonomik dhe rritjen e nj		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	Vlerësimi
Shpenzimet totale të NJVL-ve për zhvillimin ekonomik lokal (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Vlerësimi i kënaqësisë së qytetarëve nga ZHEL (në shkallën 1-5 ku 5 është nota më e lartë)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Format e bashkëpunimit ndër-komunal për të mbështetur sipërmarrjen dhe NVM-të, inovacionin dhe specializimin inteligjent	Anketa në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale	

THE FINANCI MI I VETQEVERISJES LOKALE			
vetqeverisjes lokale			
Viti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2020	3.1	3.3	3.5
2020	35.1%	40%	45%
2020	3.07	3.25	3.40
2018	17	25	40
2020	2.7	3	3.3
centralizuara duke thelluar decentralizimin fiskal			
Viti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2019	5.40%	5.80%	7.00%
2019	15.40%	17.00%	20.00%
2019	18.5%	30%	40%
SIK LOKAL INOVATIV DHE INKLUZIV			
qësive të vetëqeverisjes lokale			
Viti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2019	482	700	920
2020	2.59	2.8	3.00
2020	0	3	5

Prioriteti 2.2: Zhvillimi i politikave lokale për të ulur papunësinë dhe zbatimin e masave plotësuese nga një		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Numri i komunave me të dhëna për kushtet e tregut të punës	Anketa në NJVL-së për zbatimin e kompetencave lokale	
Numri i komunave me programe mbështetëse të implementuara për gratë në hapjen dhe drejtimin e një biznesi	Anketa në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale	
Komponenta 3: SHËRBIME LOKALE KUALITATIVE		
Prioriteti 3.1: Vendosja e arsimit fillor dhe të mesëm në funksion të zhvillimit të përshpejtuar socio-ekonomik		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Numri i shkollave rajonale për arsimin fillor	Sondazhi në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale dhe raporteve të MASH-it	
Numri i shkollave të mesme të kombinuara.	Sondazhi në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale dhe raporteve të MASH-it	
Përqindja e studentëve nga komuniteti rom që kanë përfunduar arsimin fillor nga ata që janë regjistruar në klasën e parë	Raportet e MASH-it	
Kënaqësia e qytetarëve me shërbimet arsimore të ofruara nga komunat (nota mesatare në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Prioriteti 3.2: Përmirësimi i shërbimeve lokale në lidhje me mbrojtjen sociale dhe mbrojtjen e fëmijëve në		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Mbulimi i fëmijëve nga mosha 0 deri në 5 vjeç në kopshte të fëmijëve (%)	ESHS MAKStat – baza e të dhënave	
Numri i kopshteve/numri i komunave me kopshte	Raportet e MPPS-së	
Numri i strehimoreve për viktimat e dhunës me bazë gjinore	Raportet e MPPS-së	
Shpenzimet totale të NJVL-ve për barazi gjinore (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Kënaqësia e qytetarëve me shërbimet që lidhen me mbrojtjen sociale në komuna (nota mesatare në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Prioriteti 3.3: Zhvillimi i njërive të vetëqeverisjes lokale përmes kulturës		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Shpenzimet totale të NJVL-ve për kulturë (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Format e krijuara të bashkëpunimit ndër-komunal në kulturë	Anketa në NJVL për implementimin e kompetencave lokale dhe raporteve të MK-së	

Nivësitë e vetëqeverisjes lokale			
Viti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2020	0	25	40
2020	0	10	20
TËRITIME ME PËRFSHIRJE TOTALE TË POPULLSISË			
Indeksimi i njësive të vetëqeverisjes lokale			
Viti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2020	630	610	590
2020	38	35	32
2020	80	95	98
2020	3.43	3.6	3.8
Indeksi i njësive të vetëqeverisjes lokale			
Viti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2018	26	35	40
2020	71/60	80/65	85/70
2020	5	7	8
2019	1.1	10	20
2020	2.81	3.00	3.15
Indeksi i njësive të bashkëpunimit			
Viti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2019	763	800	850
2020	0	3	6

Prioriteti 3.4: Promovimi i sportit dhe rekreacionit në njësitë e vetëqeverisjes lokale		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Shpenzimet totale të NJVL-së për sport dhe rekreacion (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Format e krijuara të bashkëpunimit ndër-komunal në sport dhe rekreacion	Sondazh në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale dhe raporteve të ARS	
Komponenta 4: REZISTENCË E SHTUAR DHE ZHVILLIM T		
Prioriteti 4.1: Standarde të përmirësuara të planifikimit dhe ndërtimit urban në funksion të zhvillimit të		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Numri i planeve të miratuara urbanistike	Anketa në NJVL për implementimin e kompetencave lokale dhe raporteve të MTL	
Shpenzimet totale të NJVL-ve për planifikim urban (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Kënaqësia e qytetarëve me planifikimin urban në komuna (nota mesatare në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Prioriteti 4.2: Përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i mbulimit të popullatës me shërbime komunale		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Përqindja e popullsisë së mbuluar nga furnizimi me ujë publik (%)	ESHS MAKStat – baza e të dhënave - Mjedisi jetësor dhe Strategjia kombëtare e ujërave	
Përqindja e popullsisë së mbuluar nga sistemi i mbledhjes së ujërave të ndotura (%)	ESHS MAKStat – baza e të dhënave - Mjedisi jetësor dhe Strategjia kombëtare e ujërave	
Përqindja e popullsisë së mbuluar nga sistemi i trajtimit të ujërave të ndotura (%)	ESHS MAKStat – baza e të dhënave - Mjedisi jetësor dhe Strategjia kombëtare e ujërave	
Numri i sistemeve të vendosura plotësisht për menaxhimin e mbetjeve në nivelin e rajoneve të planifikimit	ESHS MAKStat – baza e të dhënave dhe raportet e MAJPH	
Infrastruktura rrugore lokale (km')	ESHS MAKStat – baza e të dhënave – Transporti	
Kënaqësia e qytetarëve me shërbimet komunale në komuna (nota mesatare në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Prioriteti 4.3: Lokalizimi i veprimit të klimës dhe përmirësimi i mbrojtjes së mjedisit dhe natyrës		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Shpenzimet totale të NJVL-ve për mbrojtjen e mjedisit dhe natyrës (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Kënaqësia e qytetarëve me ofrimin e shërbimeve lokale për mbrojtjen e mjedisit (vlerësimi në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Format e krijuara të administrimit të përbashkët të komunave për mbrojtjen e mjedisit dhe natyrës	Anketa në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale dhe raporteve të MAJPH	
Numri i NJVL-ve që menaxhojnë zonat e mbrojtura	Anketa në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale dhe raporteve të MAJPH	
Format e krijuara të bashkëpunimit ndër-komunal për eficientë e energjisë	Anketa në NJVL për zbatimin e kompetencave lokale dhe raporteve të ME dhe AE	

iti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2019	335	400	450
2020	0	4	6

Ë QËNDRUESHËM LOKAL NË VETËQEVERISJEN LOCALE

përsheptuar socio-ekonomik, mbrojtjes së mjedisit jetësor dhe klimës

iti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2020	419	500	850
2019	792	850	950
2020	2.93	3.10	3.30

iti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2016	78,5%	85%	90%
2016	77,2%	82%	85%
2016	24.1%	40%	60%
2020	0	3	4
2019	5383	6000	6200
2020	3.02	3.20	3.30

iti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2019	196	250	400
2020	2.74	2.90	3.10
2020	0	3	6
2020	8	12	16
2020	1	3	6

Prioriteti 4.4: Mbrojtja e përmirësuar e popullatës nga krizat dhe katastrofat		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Numri i njësive të vetëqeverisjes lokale me qasje në E-vlerësimin (mbi rrisqet dhe rreziqet)	Raportet nga QMK	
Numri i qyteteve me strategji rezistence	Strategjitë e botuara Sondazh në NJVL për implementimin e kompetencave lokale dhe raporteve të QMK	
Shpenzimet totale të NJVL-së për mbrojtjen nga zjarri (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Shpenzimet totale të NJVL-së për mbrojtje dhe shpëtim (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Vlerësimi i kënaqësisë së qytetarëve me shërbimet në mbrojtjen nga zjarri (në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Prioriteti 4.5: Përmirësimi i shërbimeve lokale të kujdesit shëndetësor		
Përshkrim i indikatorit	Burimi i të dhënave	V
Shpenzimet totale të NJVL-ve për promovimin e kujdesit shëndetësor (në miliona denarë)	Raporti vjetor i punës për financimin e NJVL-ve (Komisioni për monitorimin e sistemit të financimit të NJVL-së)	
Kënaqësia e qytetarëve me shërbimet në lidhje me shëndetin dhe kujdesin shëndetësor në komuna (nota mesatare në shkallën 1-5)	Sondazh për të parë kënaqësinë e qytetarëve nga shërbimet lokale	
Numri i mjekëve të përgjithshëm për 1.000 të siguar	FSSH	
Numri i gjinekologëve të regjistruar për 1.000 gra të siguruara	FSSH	
Numri i stomatologëve të regjistruar për 1.000 të siguar	FSSH	

iti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2020	0	40	81
2020	1	5	15
2019	464	500	550
2019	0.89	15	30
2020	3.36	3.50	3.70
iti bazë	Vlera në vitin bazë	Vlera e synuar në vitin 2024	Vlera e synuar në vitin 2026
2019	13.7	20	25
2020	3.13	3.4	3.5
2019	0.78	0.82	0.85
2019	0.16	0.19	0.22
2019	0.66	0,72	0,83

SHTOJCA

2

LISTA E SHKURTESAVE

OKB	Organizata e Kombeve të Bashkuara
BE	Bashkimi Evropian
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto
UNDP	Agjencioni për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara
IPA	Instrumenti për ndihmën para-anëtarësim
BNJVL	Bashkësia e njësive të vetëqeverisjes lokale në Republikën e Maqedonisë së Veriut
QZHQ	Qëllimet e zhvillimit të qëndrueshëm
ZHEL	Zhvillimi ekonomik lokal
MPPS	Ministria për Punë dhe Politikë Sociale
ARS	Agjencia për Rini dhe Sport
MASH	Ministria për Arsim dhe Shkencë
NPK	Ndërmarrja publike komunale
EE	Efikasiteti energjetik
NJTZ	Njësitë territoriale të zjarrfikësve
NJVL	Njësitë e vetëqeverisjes lokale
NVM	Ndërmarrjet e vogla dhe të mesme
ESHS	Enti shtetëror për statistikë
MTL	Ministria e Transportit dhe Lidhjeve
AE	Agjencia për Energjetikë
QMK	Qendra për Menaxhim me Kriza
FSSH	Fondi për Sigurim Shëndetësor

